

Es necessaria l'educació

artística del públich?

(Parers emesos en una enquesta)

Cóm? De manera que trovéu que l'públich actual no está prou instruit de las qüestions artísticas? Si ho sap tot! tot ho ha après. Ja no judica com s'ha de suposar que judicava avans, ab son natural sentit comú; els crítichs l'han il·lustrat, li han indicat ab tota certesa lo qu'ha de aplaudir al concert, admirar al Saló, comprar al Hôtel... Y además, sap el perquè: ne discuteix vigorosament, ne dona rahons. Dir que coneix els *principis* del Art sería exagerat; ja no hi ha principis; no hi ha més que teorías. Però y la *llengua*? La parla millor que nosaltres, y d'història n'está saturat. Desde 'l llibre que donan per premi als colegis, fins als diaris, tot, contribueix a instruirlo. Sap tot lo que cal pensar de la musicalitat intensa dels últims quators de Beethoven, detalla els symbols amagats en cada frase de Tristan, no ignora que'ls quadros de Leonardo de Vinci, son, en realitat, de Ridolfo Ghirlandaio...

Me permetreu que pensi qu'aqueix extraordinari excès de cultura es la causa a la qual deu atribuirse la «decadencia» del sentit artístich en aqueixos curiosos documentats, qu'a París se designan ab el nom de públich—en aqueixos curiosos que malhauradament ja no portan devant de nostres treballs la menor ignorancia, cap ingenuitat.

Qui'ns tornarà l'honorable aficionat d'avans, l'ignoscent *fermier général* que s'entussiasmava candorosament ab la gracia de Fragonard, ab la virtut de Greuze, sense interrogarse aprop d'ells sobre els «valors» «l'atmósfera» «l'estética Alemanya» o «la teoria del impresionisme».

Si's tracta del Poble, ab una gran P, d'aqueix Poble qu'es declarat generalment infalible en materia de dret, de política, de moral, de filosofia, y al qual també's regoneix generalment incapás de distingir lo qu'es bell de lo qu'es lleig—si's tracta del Poble, no'm sembla que s'hagi descuydat sa educació d'una vintena d'anys ensá; jo conto que se l'ha agobiat prou de cursos, museus, conferencias, audicions, lecturas. Els resultats ja els coneixém, son lamentables.

Donchs, es d'aqueix poble irremediablement ignorant y groller qu'han sortit els més refinats, els més armoniosos entre nostres pintors y nostres músichs; Poussin, Watteau, Cl. Lorrain, Corot, Renoir, Mozart, Debussy!

En virtut de quínas lleys misteriosas? No se sap, mes n'hi ha per aconhortarse de tants esforços inútils, y ingenuament pretenciosos per dotar a las «Massas» del «sentit de la Bellesa».

Ja se la instrueixi o no, la multitud «sense ideas, sense clarors» produeix espontaniament els genis purs que crean la Bellesa, lo qual sempre es millor qu'ensenyarla.

MAURICI DENIS

EXTENSIÓ UNIVERSITARIA

(Continuació)

En poblets petits aont la gent no trova medis pera procurarse els beneficis de la Extensió, s'ingeníen de mil maneres pera recullirne al menys algun reflexe. Al poblet de de Backworth, en un districte miner del nort, 40 obrers se reuneixen en un recó de taberna, y alli entre el joc y la beguda comensen la llur tasca instructiva. Al poc temps lloguen una sala bastant espayosa. Emprenen l'estudi de la geodesia y pregunen al professor Stuart que els fassi un plan d'estudis y els recomani bons autors. Se presten mutualment els llibres, y discuteixen les questions. Un d'ells lleigeix un capitol del autor, l'explica lo mellor que pot, y després la discussió comensa. Si surgeix alguna dificultat s'ajuden mutualment fins que la llum s'es feta en tota la reunió; y si algun ne queda sense compondre tots s'esforcen en treurel de la confussió, y no'l deixen fins que ha capit; á les hores li fan esplicar la dificultat com a resum de la discussió.

Després de sis mesos de penibles esforços pregunen al professor de venir á examinarlos, y els resultats son satisfactoris.

Més endevant emprenen l'estudi de la literatura. Un professor de l'Extensió donava en el districte de Newcastle un curs sobre la «Comedia antiga.» Se proveeixen d'alguns exemplars del Syllabus, d'una traducció d'Aristófanés, y de notes manuscrites del professor, y á la fi del estiu 9 d'ells li remetén composicions. L'hivern seguent, ab la ajuda del Syllabus del mateix professor aborden tots sols el tema «Shakespeare considerat com autor dramatic.» Després, en les mateixes condicions emprenen l'història natural y 5 d'ells passen l'examen de l'Extensió ab bones notes.

L'any seguent un missioner de Cambridge feia un curs de química en una vila vehina. Tots els vespres de classe dos minadors-estudiants de Backworth, feien á peu, acabada la jornada del treball, els 7 o 8 kilometres que separen llur poble de la vila, assistien al curs y s'entornaven la mateixa nit. Al endemá al vespre repetien devant de llurs companys reunits lo que havien pogut capir de la lliçó, ajudantse del Syllabus y de

les notes per ells preses. A la fi de curs els minadors de Backworth axí preparats pregunten al professor que els examini, y aquest declara en sa relació que haurien satisfet les condicions que la Universitat exigia als seus estudiants.

Digne parió d'aquesta tenacitat portentosa son els esforços fets pels professors. Els hem anomenat missioners, y ho son realment,—fervents zelosos, entusiastes, infadigables missioners de la ciencia. «N'hi ha de dues classes. Els uns son homens de reputació ja feta, que podrien ocupar altrement situacions envejades, pero que prefereixen aquesta vida agitada, ardenta, consumidora, plena, tan mateix d'intimes satisfaccions. Els altres son joves que acaben de passar els llurs examens, y que pera ferse á la ensenyança, á la vida pública, ó per simple abnegació, se consagren á aquesta noble causa.

La vida del missioner es extremament activa. Fa campanyes de 5 sessions a la tarde y 3 o 4 al vespre per setmana. Cada sessió representa una preparació de dues hores; á més sobre 200 assaigs á corretgir per setmana. Aixó dura 12 setmanes en primavera y 12 en hivern. Endemés del treball, hi ha llargs viatjes en ferrocarril. Més d'un missioner ha fetes 10,000 milles en un sol curs. ¡Mes quines compensacions en revanxa! L'acullida entusiasta, la ardenta hospitalitat, el coneixement de tots els aspectes del pays, de la vida social, dels trets diferents del poble anglés. Després les llargues vagues pera referse, pera preparar noves materies, treballar y fins produir obres originals. Com que els missioners estan molt a la vista, s'els hi ofereixen sovint belles posicions que els donarien repós y profit. Un d'ells que es clergue, refusava una plassa de 30,000 francs en la Iglesia. Are be, lo més que un missioner hagi may goanyat es 12,000 o 15,000 francs, y encare cal pera arribar a aixó un temperament de ferro y talent poc comú.»

Complement de l'obra de l'Extensió son la biblioteca circulante destinada als estudiants, y sobre tot l'admirable creació d'Oxford dels *Summer Meetings*, (Reunions d'Estiu,) un dels trets més bells y característics de la institució.

Molts estius, en temps de les vagues se verifica en la vila universitaria un gran aplec d'estudiants de l'Extensió, que així «consagren els llurs esforços ab una peregrinació a la font sagrada.» Durant unes setmanes obrers, artesans, pagesos, botiguers, mestres de noys, homes y dones, vora un miler d'estudiants, se fan l'ilusió de la vida universitaria frequentant els «claustres apacibles dels vells collegis.» Més no's limita a una vá plaer de curiositat aquest pelegrinatje. Allí s'aprofita el temps. S'els hi ensenyen biblioteques y laboratoris, fan la vida general dels estudiants y escolten als grans mestres (*) en multitud de conferencies y cursos molt generals; tot organitzat ab el fi de desvetllar facultats endormides, reconfortar les vacilants, y deixar en la imaginació un recort noble y brillant dels poders del esperit.

Com que molts dels estudiants son massa pobres pera aspirar a aquest benefici s'han creat beques d'import variable entre 3 y 10 lliures esterlines, que's distribueixen entre ells mitjantsant un concurs previ. Un assaig sobre materies de historia, literatura, ciencia natural y economia política constitueix la base del concurs.

Cambridge (**) invita també els estudiants mes no en bloc sino individualment, als

(*) Max Muller ha ensenyat als *Summer Meetings*.

(**) També Cambridge ha assaijat ocasionalment aquests Meetings. Actualment Oxford y Cambridge se entenen pera celebrarlos, y inviten á tots els centres de l'Inglaterra. Londres n'ha celebrat un.

que's distingeixen, y els fa passar algunes setmanes en les aules, laboratoris y biblioteques, instruintlos pràcticament y iniciantlos en el culte pur de la ciencia.

* * *

Aquestes mal enbastades notes poden donarvos una lleugera idea de la importancia del moviment que estudiém. El seu resultat immediat ha estat com hem dit abans, trencar y fondre en una gran flamarada d'amor a la ciencia la mar de glaç que separava el poble y les universitats, amenaçant de corgelar alhora la ciencia y la democracia naixents. «Gracies a la abnegació d'alguns missioners» les universitats han fet un gran bé per tot el país a totes les classes socials, y principalment a les més desvalgudes. Més, per excreix, elles se son fetes també molt de bé a sí mateixes, quasi sense volerho, sense cercarho, per aixó mateix que un veritable benefici es dues vegades bó, puig millora a aquell qui reb y a aquell qui dona. Les universitats devingudes institucions de classe, s'abandonaven al dilettantisme: no s'hi cercava gaire bé que els preciosos refinaments del gust y de l'expressió; se resignaven alegrement a constituir una *élite* tancada, egoista; s'havía perdut el contacte del poble, la vista dels seus interesos, el sentit dels moviments obscurs de la seva ànima perduda. Hi havia allí un perill: en un país ahont l'opinió es totpoderosa y ahont assistím al adveniment definitiu de la democracia, tota institució que resta al defora del moviment general es condemnada a desapareixer. Els joves que's posaren al cap de l'*Extensió* pera anar dret al poble, veyen el perill y volíen conjurarho. Y, després de deu anys d'esforços, un d'ells podia dir veritablement: «L'*Extensió* ha salvat les Universitats.»

Al pás que el poble s'ilustrava y adquiría el cabal de coneixements a que el progrés modern el feya acreedor, la ciencia's democratisava, y al contacte vivificant del poble les velles universitats perdíen llur mortal galvanisme y's feyen més humanes. Llurs programes s'ampliaven y el llur esperit s'anava elevant. Al comens de l'*Extensió* se va tenir de renunciar a la literatura antiga perquè no's trobaven professors capaços de ferla intel·ligible al poble. Gracies a la insistencia d'aquest, Oxford y Cambridge varen tenir de reprendre els estudis literaris ab un nou esperit, y baix la seva calurosa influencia aprengueren de veure en els vells textos altre cosa que materia de discussions gramaticals y filològiques. La literatura nacional apenes figurava en els antics programes universitaris, altrement que baix la forma dels vells textos. El poble va voler estudiar aquesta literatura abandonada, y a la seva influencia edicions y comentaris dels clàssics inglesos eixíen a la llum y la literatura nacional era estimada y estudiada com mereixía. «El dilettantisme en moral, en erudició l'estudi corsecador dels textos en llur lletra morta, sense tenir en conte llur esperit—heus aquí lo que els missioners de l'*Extensió* han condemnat seguint l'exemple del poble.

Cosa admirable, en mitj de tan espléndits resultats, es que aquests se siguin assolits salvant els grans perills que llur persecució amagava. Crec que ningú negará que assaigs d'aquesta mena sols serán lloables y beneficiosos en tant que respectin els furs sagrats de la ciencia y la vocació genuina del poble. «No es pas questió,» diu molt justament en Leclerc, d'abocar el poble en l'Universitat, ni l'Universitat en el poble

sino de ferne dos vasos comunicants, entre els quals, després de algunes vacilacions, l'equilibri de les forces morals arrivi sempre a restablirse.» No era pas qüestió de rebair la ciència vulgarisantla en profit dels petits interessos y vanitats de la gent inculta, sino de elevar a aquesta a una contemplació cada día més justa de les perspectives que ofereix als seus adeptes, despullantla de tot l'envolum arcaic que sigles de formulisme li havían sobreposat fins a ferla extranya al poble y a sí mateixa. Doncs bé, aixó es lo que ha succeït, y ni el temple de la ciència ha sigut profanat, ni l'esperit del poble ha sigut pervertit en lo més mínim per aquestes fortes onades de nivellació. L'admirable y may prou ponderat esperit positiu del poble anglés ha sabut perfectament salvar aquest gran escull, y salves contades, quasi sempre justificades y honroses excepcions, l'obrer es restat obrer, y l'home de ciència, home de ciència, en aquesta forta y lleal abraçada.

Aquest ha estat el primer resultat de l'Extensió, y en aquest punt sa victoria ha sigut brillant y decisiva. Sense que aixó vulgui dir que l'èxit hagi respost a les esperances dels optimistes que no prenien nota dels obstacles insuperables a sa generalisació, es lo cert que mercés a aquesta institució una part important de la massa popular inglesa ha pogut participar dels beneficis de l'educació universitària y de la disciplina y cultura intellectuals superiors—aventatjes preciosos, avuy sobre tot, tan pera l'individu com pera l'estat, ja que es evident que la constitució y organització democrática de les modernes societats exigeixen pera viure y donar els fruits de que son capaces una alta cultura intelectual y moral en els llurs membres.

Mes are's diu, y no ho neguen els apostols del moviment, que en aquest camí sembla haver arribat a un punt de parada—potser de terme. Avuy, després dels 30 anys de sa brillant carrera, el punt culminant de sa expansió sembla assolit ab la conversió els molts dels centres de l'Extensió en Collegis Universitaris locals com els de Nottingham, Sheffield y Liverpool, y en altres poblacions més petites en un nou tipo de Collegis municipals com el Col·legi de l'Extensió Universitària de Reading unit a Oxford y els d'Exeter y Colchester a Cambridge, alhora que noves Universitats com la Victoria University, la de Gales y la més recent de Birmingham deuen a l'Extensió l'impuls originari.

També's diu, no sabem ab quins fonaments, que l'element obrer abandona l'Extensió, saciat d'ensenyança especulativa y enciclopédica, que ja no l'interessa. Exagerada o no aquesta afirmació, sembla lo cert que aquella gran febre per la il·lustració universal ab que havia debutat el moviment ha minvat considerablement en aquests darrers anys entre la massa obrera, y que avuy el públic de l'Extensió's va component en sa majoria d'empleats, dependents de comerç, petits botiguers y rentistas, mestres de noys y noyes, institutius y dones de la classe mitja. Varies causes poden haver contribuït a aquest resultat. En primer lloc, aquells actes d'heroisme que tant ens han admirat en els estudiants obrers, eran realment un *tour de force* colossal, més no durable, fet á expenses de les fatals condicions econòmiques de la vida obrera. Aquestes condicions inevitablement aparten y apartarán per molt temps al obrer comú de la ciència enciclopédica universitària. L'obrer es fonament utilitari. Sa vida no li permet grans perspectives, y a la llarga ha vist que tot aquell gran aparato de ciència no feia pera ell, puig que no l'ajudaria a la conquesta immediata del pa, que es sa fatal preocupació. Avuy

passats aquells entusiasmes excessius, les coses semblen tornar al seu punt natural d'equilibri, y l'Extensió Universitaria sense restar absolutament inaccessible a la classe obrera en general, quedarà oberta especialment a aquella minoria, cada día més nombrosa a Inglaterra, que forma la *élite* activa, intel·ligent y relativament acomodada del moviment emancipador del proletariat, al qual pot continuar així prestant un valios servey. En segon lloc desde 1873 ençà multitud de noves institucions, nascudes al calor de l'Extensió han vingut a compartir ab ella la seva tasca educadora del poble, y, responent algunes d'elles a ses necessitats immediates y aspiracions vivament y fonament sentides, han començat a reemplaçarla en aquella fonció. Per una banda en els darrers 12 anys el moviment de la ensenyança tècnica ha sigut vigorós a Inglaterra. Els concells dels comtats y municipis, ajudats per l'Estat, han covert el país d'una xarxa de centres d'ensenyança tècnica y científica que han devingut Instituts tècnics en les grans ciutats, algú d'ells veritables universitats obreres, com els Instituts Politécnics de Londres que ofereixen al obrer un cicle complet d'ensenyança elemental d'arts y oficis y científica general y superior. Y per altre banda el moviment a que respongué la creació de l'Extensió ha fet després un cambi important de direcció deixant de ser exclussivament escolar y devenint francament étic—social en el sentit que propiament ens interessa,—de qual cambi son genuina manifestació els *Settlements* y els *Ruskin Halls* que aviat han d'ocuparnos, institucions novelles, que, dada la empenta del nou moviment, son cridades a substituir en gran part a l'Extensió en sa missió redemptora del proletariat.

L'Extensió, en tot cas, si així ho decidís, que no es probable, pot morir ben tranquila. La seva feyna ha estat inmensa, els seus fruits inestimables, sa descendencia llarga y vigorosa. Y adhuc envers els seus hereus la seva missió es encara importantíssima. En els instituts tècnics, observa el professor R. Jebb, hi ha la tendència inevitable del exclussivisme especialista y la estretesa empírica. L'Extensió vetllará pera que en ells pugui donarse a la especulació y a les humanitats la importancia necessaria pera evitar y remediare aquell mal; y per sa mediació els instituts tècnics podrán obtenir ensenyança en materies no tècniques y prestar a l'història, literatura, llengües y altres materies d'importancia educativa l'atenció que mereixen. Hem indicat també y hem d'explicar pròximament com l'Extensió coopera ab la tasca civilissadora dels *Settlements*, y en general pot dirse que en totes aquestes noves institucions té l'Extensió, pel seu caràcter universitari d'orgue científic nacional, una alta missió que complir, qual es la de coordinar els variats y dispersos centres locals en una unitat d'acció, y sobre tot donar a totes les iniciatives privades la norma y direcció necessaries pera que la llur feyna instructiva sigui elevada y fructífera.

Per aquí pot veures com, desde un punt de vista superior, aquells primers grans resultats, que constituïen el fi immediat del moviment, no son més que una primera mostra, una anticipació d'altres fruits de més valú que aquest ens dona lloc a esperar. La seva acció educativa directa ha estat gran, pero la seva influencia en el present problema de reforma étic-social ha estat inmensa, fins al punt de poderse dir sense exageració que aquelles *missions* «son eminentment una obre de conciliació social y de rellevament moral».

Ab l'Extensió Universitaria, el mon ha pogut veure per primera volta intentada ab exit la gran empresa d'iniciar al poble en els goigs purs de la ciencia, fins a les hores patrimoni exclusiu de les classes privilegiades. Ab aquest motiu, y aixó es encar més important, professors y estudiants han fraternisat y cooperat ab el poble, realisant la primera experiencia feliç d'aquella aliança de obrers manuals e intellectuals que tan bons fruits ha donat y promet en la obra de regeneració social. Mes aquell goig de la ciencia es sols una part de la gran herencia espirituat del mon, que una minoria egoista esterilment usufructua. L'ànima no es sols inteligencia, sino sentiment y voler. No viu sols de veritat, sino de bellesa y justicia. Es, doncs, natural que tenint aixó ben present, encoratjats pels bells fruits obtinguts en el present moviment, alligonats per ses experiencias, y aprofitant els seus valiosos medis, estols d'esperits generosos y entusiastes hagin tractat de depurar-lo y completarlo, aprofitant d'ell tot lo bó, y extenent la seva acció a la integritat absoluta del individu per medi dels establiments que en la próxima sessió han d'ocuparnos.

CEBRIÀ MONTOLIU.

L'ànima y el dolor

*Darrera ma finestra cada dia
Veig los núbols passar sobra el cél blau
O núbols qu'entelau l'ànima mia
¿Per qué será que voltros no passau?*

*Passan los dias remolcant las horas
Fent seregalls de riallas y laments.
Tú ànima no rius, tú no mes ploras,
Tú passas ratjant penas a torrents.*

*Los córs humans son costas y son calas
Hont rebatan las onas del amor
El pensament aucell de llargas alas
Y tú l'urna sagrada del dolor.*

*Y el dolor es etern com tu ets eterna.
Com l'aroma y l'encens anau surant
Pel vell temple del mon; sou la llanterna
Que mostra el port segur al navegant.*

Palma, 1902

Tot passa y s'en va

Cansó per Na María Sabater

*Axí com esclatan dins tanca florida
Clavells y poncellas qu'el temps secará,
Axí també es bada, dins l'hort de la vida,
La flor que marcida
Será l'endemá...
Tot passa y s'en va!...*

*Es l'ànima nostra mar gran sense calas
Y vents y tempestas s'hi solen alzar
Quant fuig la ventura no li tireu balas
Que l'or de sas alas
En pols se desfá...
Tot passa y s'en va!...*

*Mirau la donzella que n'es de garrida
Sas galtas son rosas, claror son mirar,
Mes si amor l'apunta ¡que prest cau ferida!
¡Malaire la vida
Que tant de mal fá!...
Tot passa y s'en va!...*

*¿Per qué el coret nostro té tanta oradura?
¿Per qu'es que l'idea sempre ha de volar?
Y el mon ¿per qué roda? ¿per qué no s'atura?
No heu sap la criatura
No heu sap ni heu sabrá...
Tot passa y s'en va!...*

EMILIA SUREDA

Palma, Febrer 1902.

La municipalisació del pá

Pot a primera vista, semblar estrany que la Municipalisació del servei del pá, que per molts representa una aspiració del pervindre, hagués funcionat a Palerm per espai de molt temps, en época que si be no es remota, pertany al passat. Ab tot y aixó, més estrany sembla encar, que malgrat l'indiscutible importancia del assumpto, que ocupa l'atenció de sociòlechs y economistas, cap d'ells, a escepció del italiá G. Mosca, s'hagi preocupat de la qüestió. Es veritat que l'història de Sicilia, especialment la referent a la época espanyola y borbónica, es poch coneguda pels continentals de Italia, empró no succeheix lo mateix en quant als habitants de dita illa. Dintre aquesta, els intellectuals han trobat camp més escullit per sas investigacions, en las costums y condicions del poble, que no en l'estudi de l'història, del dret, etz. Datos preciosíssims que donan gran llum per l'estudi que'ns ocupa, trovaríam en la «Història de la organisació obrera de la mestransa de Palerm», la qual va durar desde'l segle XVI fins al XVIII, aixís com en la monografia de la revolució popular de Palerm, de 1643, escrita per Isidor La Lumia. També proporciona abundants datos pel desenrotllo de la matèria, l'«Història del Banch Siciliá», escrita per lo Major Perni.

Si d'aquesta institució, la Municipalisació del pá, que funcioná per molt de temps a Palerm, no's troba descripció en cap obra històrica, no es porque no existís en altres temps; lo que hi ha es que no's trobaban en los léxichs paraulas apropiadas; o millor dit, las paraulas que a dita institució feyan referencia, eran molt diferents dels termes empleats en l'actualitat. De Blasi y Villabianca que varen escriure sobre història del segle XVIII, parlan de la colonia frumentaria, de la tracta, de la mecánica, espresions foscas de sentit, que no donan lo significat de l'idea, sino que com a convencionals no'ls ha conservat cap llengua ni dialecte.

A través d'aquestas espresions estranyas y heterogéneas, els historiadors y sociòlechs han traslluhit lo mecanisme administratíu que pretenen modernament com a institució avansada, posar en práctica.

L'any en que fou llensada a Palerm l'idea de la compra del grá, de sa manipulació y venda una volta fet pa, per part del Municipi, no ha pogut ser precisada. Un document oficial posterior al segle XVI, al parlar vagament d'aquesta institució, autorisa a suposar que la mateixa existía l'any 1576. Diferents indicis confirman aquesta suposició y donan a compendre que ditas funcions no foren assignadas d'una sola vegada al Municipi de Palerm, sino que va procedirse per graus, arrivant a tot son vigor l'institució a últims del segle XVI. Y pot dirse ja ab tota certesa, que per l'any 1647, la municipalisació del pá a la capital de la Sicilia, era un fet antich, quin origen desconexían els allavors visquents.

Major importancia si cap, te l'esbrinar, quína fos la condició peculiar, lo modo d'esser de la societat palermitana, ja que de son sí, sortí l'institució que estudiém y per ella subsistí tant de temps. Es precís recorre donchs, al camp històrich y principalment ficar els ulls en lo period de dominació espanyola a Sicilia.

Lo period de temps que trascorre de des la segona meytat del segle xvi a principis del xviii, durant el que l'influencia d'Espanya se deixá sentir ab forsa en l'illa siciliana, es assenyalat com un period d'uniforme inamovilitat, de decadencia artística, social e intelectual. Aquesta época, es anomenada pels escriptors italians, l'epoca de la *brahó*, de la *peste* y de la *carestía*.

Empró, aquest es un judici un xich fort, que no pot esser aplicat per igual a tota la época que de fet va existir la dominació espanyola a Italia. Avans de tot, al judicarse un period histórich, se deu parangonar-lo ab l'epoca inmediate posterior y ab l'anterior, fet lo qual no deixarém de veure que'ls dictats d'epoca de la *brahó*, de la *peste* y de la *carestía*, podían aplicarse per igual a l'epoca anterior al domini espanyol. En segon lloch, si estudiém atentament els 150 anys que corren de des la meytat del segle xvi fins als comensaments del xviii, s'observa que al menys en los 50 primers anys, Italia es objecte d'evident progrés social. La legislació encar imperfecta, conté ja disposicions relatives a la vida política, alguna industria s'activa, la propietat privada es respectada majorment, s'aixecan construccions particulars y edificis públichs, la ciutat de Palerm compta ab un bon servey d'edils, l'higiene es tinguda en compte, se concursavan importants obras per donar trevall a molts desgraciats y, en una paraula, la població y la riquesa augmentavan.

Giusseppe Ferrari, un dels escriptors que més a fons coneix la qüestió social, y la condició del segle que analisém, observa que al comensar lo segle xviii, trovém no ja un regrés, pro si una inamovilitat a Italia y en tota l'Europa meridional, estat que perdura tot aquell segle y primera decena del següent; estat de repós, que representa un fenomen histórich molt grave y característich, perque coetáneament, feya progressos lo nord-est d'Europa, Inglaterra, França y la Germania. D'allavors lo mitj-jorn d'Europa ve resoltament a la resaga d'altres nacions, fentse patent la distancia que en mal hora va perdre y no ha pogut conquerir. A la centuria que corre, de des 1620 a 1720, deu culpase l'atrás científich y material, la present inferioritat de Espanya, Portugal y Italia, especialment de l'Italia meridional, més llunyana del centre d'Europa.

Sicilia, especialment en la segona meytat del segle xvi, tingué un period de relativa prosperitat. No era un pays conquistat, una provincia llunyana, car estava lligada a Espanya per una unió purament personal, com la que mantenían unidas Austria ab Hungría, Suecia ab Noruega. Tenía de comú ab l'Espanya, un Sobirá, representat en aquella illa per lo Vi-rey, empró l'hisenda, la justicia y l'administració, existían completament separadas.

Diferentas eran las marinas de guerra y apart d'algún regiment miliciá, reclutat ab voluntaris que al servey directe del rey d'Espanya combatían a Flandes, distint completament del espanyol, era l'ecsérsit territorial siciliá, que proporcionavan lo Municipi y las baronías, ecsérsit que tenía la sola comanda de defensar la costa de l'illa de las incursions de Turchs y Berberichs.

La flota siciliana, durant lo period de guerra, prengué assenyalada part a la victoria de Lepant, en varias ocasions va copar navilis turchs ab carregaments d'importancia, socorregué a Malta diferents cops y tenía ample camp d'acció en las costas de Sicilia, Tunicia, Alger y Trípoli. Estém acostumats, díu G. Mosca, a considerar la civilisació

mahometana com un factor d'importancia en l'història del món: empró en lo segle XVI y encara més en lo XVII, s'observá com mirava son esplendor artístich y científich, encaminantse son esperit envers una barbarie fanática, conservant solsament odi y rencor a tot lo que s'assemblés a civilitació europea. Era precís que casi be tots els anys, els navilis de guerra sicilians, fessin una cursa per las costas del Africa, si volían impedir las correrías dels berberischs sobre Sicilia. Espanya, Venecia y Sicilia proporcionaren lo meritíssim servey a Europa, d'esser las vanguardias contra l'invasió mahometana y degut a aquesta missió a la que eran cridades per sa posició geogràfica, vegeren sucumbir son poderiu.

De las constitucions mitj-ivals europeas, hi ha que notar que solsament duas sobrevisqueren en lo segle XVII. L'inglesa y la siciliana y si cab encara podém dir que aquesta última se'ns presenta més durable que l'inglesa. Las tres cambres del Parlament siciliá, se convocavan regularment cada tres anys. Una Comissió parlamentaria, la famosa Diputació del Regne, exercitava son *veto* y impedía al poder ecsecutiu sortirse de la legalitat. També'l poder judicial als derrers del segle XVI va anar millorant notablement y las noves lleys, sempre provocadas a petició del Parlament, s'inspiravan en lo benestar públich, entés segons las necessitats allavors sentidas.

La monarquía mitj-ival era en sa essencia una federació de petits estats responent a les grans baronies y petites repúblicas. En l'alta Italia, lo Municipi es l'Estat. A Espanya y França l'absolutisme que prevaleixía sofocá y absorví las autonomías locals. A Sicilia la monarquía moderada pel poder del Parlament, no pogué destruírlas, esent sempre dits Parlaments un ferm puntal del edifici polítich del poble siciliá. Mentres els grans senyors conservavan intactas sas jurisdiccions, els municipis de Palerm y Mesina mantenían celosament son ordenament de repúblicas casi be autónomas empro lligadas per un pacte federal al resto del regne.

Que tal cosa era veritat, ho demostra la Constitució del Municipi de Palerm, que ha servat sa fisonomía fins fa un segle. Era veritablement un Estat dintre altre Estat. Lo poder ecsecutiu venía representat pel *Pretor* y sis *Senadors* escepte en 1584 que per rahó de residir allí'l Vi-rey, ocuparen dits càrrechs ciutadans nobles.

Lo poder judicial l'ecsercía la *Cort pretoriana* ab un *Capità de justicia* al front. Finalment, lo poder legislatiu era confiat al Consell del Municipi, en quin tots els ciutadans tenían veu y vot. Lo Municipi tenía son patrimoni, son banch y son ecsércit, constituhit per un reduhit nombre de soldats, quins tenían la obligació de constituirse defensors de las murallas y baluards que rodejavan la ciutat, y al mateix temps la d'impedir desordres públichs.

RAFEL GAY

(Continuará).

HIMNE ⁽¹⁾

I

*Oh Taca Rosa qu'en l'espai lluheixes,
oh Taca Rosa d'invisibles alas,
oh Taca més gentil que la blanca,
fresca, lleugera, vaporosa y clara!*

II

*Vessas pel mon com inconscient somriure
un deliciós colorament d'aurora,
al devant teu s'engeloseix el lliri,
els borrallons al contemplarte's fonen.*

III

*Regina del somriure y del murmuri,
reflex d'un foch suprém, obra perfecta;
quan enrahonas, gronxas tas paraulas,
quan avansas caminas de puntetas.*

IV

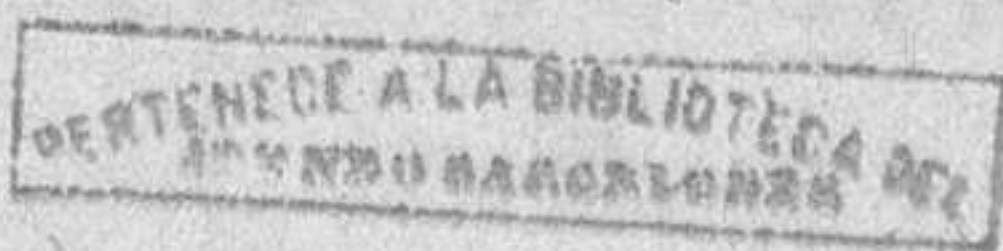
*Ets més gegant que tots perque ets petita,
ets més forta que tots perque tremolas.
Brilla per sempre en el paysatge negre,
oh Taca Rosa, oh Dona!*

(1) D'un llibre pròxim a publicarse.

(Il·lustració d'Amyc).

Las balansas d'En Biel

En Biel era un tros de pa, segons fama que tenia pe'l vehinat; s'apiadava ab facilitat de las llástimas d'altri, feya favors a qui n'hi demanava y fins no podía sofrir que'ls carreters peguessin a las bestias. No obstant obligat per la competencia del negoci, o posant en práctica purament d'esma lo que d'aprenent havia fet sempre, lo cert es qu'en la botiga d'adroguer que tenia, a vegadas donava céntims de menos al tornar el cambi, de tant en tant feya passar alguna pesseta falsa y tots els pesos que tenian ben be la cayguda en las sevas balansas lluhentas sempre com un mirall, curtejavan una mica massa en las altres.

Pero jera tan ból Tots els del barri se l'estimavan y era l'arcalde a qui més volían; especialment els pobres, dels que sempre n'havía de dur una pila a coll y qu'acabava, com es de suposar, per fer'ls-hi la creu, quan s'en anavan del carrer deshauciats per l'amo de la casa.

—¡Alabat siga Deu!—deya ell al retréure-li tot aixó—més pena'n tenen ells que jo mateix. Si jo m'hi trovava també m'agradaria topar ab un que's fes cárrech de la meva situació.

Fins un día, els vehins el varen atracallar de mala manera, perque s'havía deixat fer la lley per un tinent de reemplaçs que vivia rellogat en el ters pis de la mateixa casa. Tot y déure-li 13 duros de passo de candelas, pernil y formatge d'Holanda, no solsament no li va voler pagar res, sino qu'encara'l va amenassar, tractant-lo de *miserable avaro, mal educado y judío mercachifle*.

En el rotllo que's va formar a fora la botiga y pe'ls alts de balcó a balcó, comentavan l'incident, en termes molt favorables per En Biel y de tros de pa, tros de *cóniam* y *Deu-lo-feu* sensa butxacas, no l'en deixavan. Fins D.ª Esperanseta, la mestressa de la casa del devant, presidenta d'un Monte-Pío y de la «Junta de Beneficencia de Damas devotas», va sortir un moment al balcó y al enterar-s'en, va fer 4 vegadas la senyal de la creu en menos de mitj minut. L'apotecari's va sulfurar, el forner renegava de rabia y deya qu'a n'aquet pas's farían uns pans com unas hostias, el calsinayre blasfemava d'indignació y hauria tapat d'una paletada la boca d'aquell *militronxo*; fins el municipal deya que si no fos autoritat, ja diria la seva opinió, pero qu'ara se l'havía de reservar.

Era un coró d'alabansas pe'l modest adroguer, que de segur un any abans, l'hauria omplert de satisfaccions.

Pero tot y la bona parroquia que tenia y las simpatías ab que comptava, d'ensá que s'havía casat, que'l carro li anava pe'l pedregal. No era pas pe'l gasto més crescut, perque la Ció era justament molt estalviadora y va portar un be de Deu de robas qu'era l'enveja de tothom. Pero la qüestió era que las noyas que totas n'estavan tant d'En Biel, s'varen escampar ¡naturalment! ja no hi podían anar a buscar res; de llart, fideus, borregos y escombras, per tot arreu n'hi han, ab aixó ja no havían d'anar precisament allí.

La Ció ho va veure tot aixó y s'en donava molta pena; de manera, qu'un día va tenir una agarrada molt forta ab una minyona qu'anava a comprar a una altre adro-

gueria y sort va tenir del Sr. Paco, el savoner de més amunt, perque aquella qu'era sapada com una mula ben mantinguda, la tenia ja agafada pe'l coll y ni menos la Ció podia cridar ¡assistencia!

Al vespre tot anant a la font, la Ció va entrar a donar las gracias al savoner, per consell del mateix marit, y com no hi havia ningú a la botiga, el Sr. Paco va deixar de ser tant serio com acostumava y enrahonant ab la Ció en veu baixa, fent una cantarella extranya, dirigint-li unas miradas encesas, que la varen fer tornar roja y apartar-se instintivament. Ella's veyia que fugia sempre d'estudi y ell tornava a la càrrega, acabant per dir a la Ció qu'ab els ulls mitj plorosos de ràbia's despedia:

—Ja ho sab; si'l negoci'ls va malament es perque vosté vol.

—No n'hi sento grat, Sr. Paco, d'aquestas ofertas y si m'ho hagués arriuat a pensar, ni las gracias entrava a donar-li per lo qu'ha fet per mí aquet dematí.

—No ho he pas fet perque m'ho agrahís, Ció, sino per l'afecte que li porto, encara que may li hagués dit res.

—¡Fastigós!—va dir ella ab tó despreciatíu y sortint ab una revolada de la botiga.

—Passi-ho be, Ció..... ¡rebonica!.... ¡requetebufona!....—anava dient ab veu emocionada desde'l pas de la porta, estirant el cap a mida que la Ció s'allunyava depressa, y al deixar de véure-la, va l lensar ab rabia el cigarret que fumava, entrant-s'en decididament a la botiga, ab las cellas arrugadas y reprimint una mena de sospir.

* * *

En Biel y la Ció s'avenían molt y fins 's complementavan; perque tot lo qu'ell tenia de bonatxás, ella tenia d'energica sempre que convingués y aixís vivían felissos ¡ey! á lo menos may s'havían tirat els plats pe'l cap, ni 'ls vehins havían sentit cap desori.

Perque, es clar; hi havia alguna cosa allí que no's comprenia prou be, pero qu'enterbolia la ditxa d'ells dos. Un qu'hagués sigut observador, s'hauria adonat de que ella no feya pas aquellas riallas grassas, com l'istíu passat quan en havent sopat 's posava ab una cadira al costat de la botiga y alegrava tot el carrer de cap a cap. Per altre part a n'En Biel se li hauria pogut notar una distracció molt gran y més de quatre vegadas dirigia unas miradas ben tristas als pots y sachs de la botiga qu'estavan a mitj omplir.

En l'intimitat, el matrimoni no'n parlava del negoci y sempre que la Ció volia saber com anava, en Biel contrariat mudava de conversa, afegint:—Aixó no son cosas de donas.

Pero un día s'en va haver de tractar vulgas no vulgas. El magatzemista de colonials li va presentar 4 o 5 facturas de sucre y café que pujavan mes de mil pessetas y qu'ell havia anat aplessant, concedint-se-li per fi una nova prórroga de 2 mesos, (¡que no era pas poch!) en atenció a lo molt be qu'En Biel havia atés sempre 'ls compromisos. Per inspirar mes confiansa s'havia empescat una mentida y anant-s'en a trovar al magatzemista li havia dit: —Ja sab que jo he treballat com un negre tota ma vida y no m'he malmés un xavo may. Donchs a pesar de tot aixó, 'm trovo als trenta quatre anys que no més he pogut avansar uns tres mil duros; mil cinch cents que tinch esmersats en el negoci y mil cinch cents qu'ara fa cosa de mitj any vaig gastar comprant una caseta en el meu poble,

perque 'ls meus pares que ja son vellets puguin viure sense pagar lloguer el poch temps qu'ls hi queda de vida; y já que no tenen el consol de veure'm a mí, que soch l'únich fill, a lo menos que vegin que jo 'm recordo d'ells. Aixó fa que com qu'ara toco molts mes géneros qu'abans, el diner 'm curteja una mica; y si vosté volgués fer-me un gran favor que li agrahiria sempre més, 'm podria donar-me un plasso d'uns quants mesos per pagar-li las facturas y mentres tant jo li aniria abonant els interessos.

Com qu' En Biel era tan bon xicot, el comerciant hi va caure de quatre potas y solament lo que va fer, va ser reduir el plasso a dos messos.

Al arribar En Biel a casa seva, va deixar-se anar damunt d'una cadira y passant-se la ma pe'ls ulls va dir a la Ció:

— Estém perduts.

— ¿Qué dius Biel?

— Lo que sents. D'aquí á dos mesos no sé lo que será de nosaltres — y li va contar fil per randa la conversa qu'havía tingut ab el magatzemista.

— Be, be, no t'espantis home. La botiga sempre val un miler de duros.....

— Tal com está ara—va interrompre ell—ni 300. ¿No veus que'l fustám tot es vell y no hi ha mercaderías?

— Pero la pólissa dels *assegueros* qu'abans d'ahir mateix vares pagar be porta que val 8000 pessetas.

— ¡La pólissa, la pólissa!..... ¡quí'n fa cas de la pólissa! sempre s'assegura per molt més, per si un tenia la desgracia.....

— Escolta Biel—li va respondre ella de sobte, agafant-li nerviosament la ma y brillant-li 'ls ulls d'una manera extranya — y si nosaltres tinguessim la desgracia de que se'ns calés foch.....

— ¡Calla Ció! ¡Aixó may!—va dir ell ab enteresa y aixecant-se de la cadira.

* * *

La predicació insensata contra 'ls amos havia anat prenent peu. La premsa populatxera sostenia la necessitat d'ajudar ab l'exemple als vaguistas d'un recó d'Andalusia y 'l qu' a totas passadas volia ser diputat republicá pe'l districte tercer, tot ho removia per lograr de sota ma la vaga; per després cara a cara ab el governador mirar de resóldre-la y fer-se ben popular.

Com no hi havia cap treballador que la volgués, la vaga, s'en parlava molt, s'anunciavan fets terrorífichs que l'endemá resultavan mentida y en rigor no passava res; pero no s'anava be y molts mals pagadors ja anunciavan qu'ells de fam no s'hi morirían pas. Alguns treballs's varen parar per uns quants días, pero totas aquellas familias qu'anant tot be y guanyant tots, el dissabte ja van a fiar, varen acordar cada una de per sí, fer suspensió de pagos, encare que no de gastos; y es clar quí primer s'en va ressentir va ser En Biel, que ja anava prou malament.

Allavoras sí que va comensar a posar-se trist y més trist y cada vegada que las vehinas li deyan

— ¿Donch que té?

— ¿Qué no's trova be?

—¿Qué no ho veu que s'acava d'empassar?

—Cuydis, cuydis; ¡no fassi tonterías!—Ell responía ab una rialla trista y deya:

—¡Alabat siga Deu! ¡qu'hi farém!

Totas anavan a avisar a la Ció, com si ella no s'en hagués adonat y l'aconsellavan, donant-li remeys d'aquells que si no fan be no poden fer mal, dient-li oracions perque las hi ensenyés y encarregant-li sobre tot qu'anés a veure sonámbulas, curanderos y donas que tiran las cartas.

Fins encara no s'ha pogut saber, quí li va enviar una dona vella, bruta y desdentada que curava l'espantament de pit, de mal de mare y de mal donat, la que després de fer-li juntar las mans cap endavant ab els brassos ben estirats, va diagnosticar el seu mal y li va ordenar el tractament aixís:

—Vosté está encarponat de 3 nusos; pero si'm creu a mí no será res. ¡Sobre tot no vagi a trovar cap metje, que son uns papa-dineros! Resi cada dia 3 parnostres ab forsa devoció y agafi arrós ben bullit, ben bullit.....

No va poder acabar de dir el remey perque'l mosso d'un Banch, vestit de blau y ab una cartera de xarol sota l'aixella, va entrar a la botiga tot xiulant, després de fixar-se una bona estona en el lletrero, y tornant-se En Biel mes groch qu'una cera, va despatxar a la curandera.

Era una lletra que li duyan a fer acceptar y després de mirár-se-la del dret y del revés, tombar-la y tornar-la a tombar, En Biel va dir que no estava be, qu'hi havían diners de massa.

—Sí; ja m'ho he pensat qu'hi havían diners de massa ¡a la lletra, s'entén!—va dir el mosso ab un ayre de desvergonyiment que va encendre las sanchs a n'En Biel.

Pero com era un tros de pa, no va gosar a dir que l'ánima fos seva, y tremolant de rabia, va acceptar la lletra tirant-la al mosso y dient-li:

—Qué consti que l'accepto sense deure aquesta cantitat y ja li escriuré al *librador*.

Encara'l mosso no havia sortit, qu'En Biel s'en entrava al menjador mitj fent tintinas y deya a la Ció ab veu plorosa: ¡ara sí qu'estém perduts!

—Acabo d'acceptar una lletra y si d'aquí a 15 días no tinch els diners per pagar-la, 'ns ho pendrán tot.

Desseguida's va entaular un diálech en veu baixa entre'ls dos, y després de molta estona de bregar, ell va dir ab visible abatiment:

—¡Bueno! Tú mateixa y sigui lo que Deu vulgui.

Tot aquella tarde En Biel va estar fent números quan no hi havia cap comprador a la botiga, y la Ció's bellugava més que de costúm, enrahonant ab tothom, rient, cantant, entrant, sortint, netejant pots y remenant sachs.

Plovisquejava y feya un ayret que convidava a anar-s'en al llit dejorn. Aixís es que ja totas las botigas del carrer estavan tancadas y no passava una ánima quan encare no eran las deu.

Al tancar En Biel també l'adroguería més aviat que de costúm y apagar-ne els llums, va sortir mitj misteriosament la Ció duhent un bulto que semblava pesant, y posant-se a caminar ben depressa al tombar la primera cantonada.

'S va deturar en una escaleta fonda y fosca, que era la de la casa de la seva mare, y al sentar-se en el primer graó per descansar, va notar que s'havia apagat la llantia tot y ser oberta la porta.

Al cap de pochs segons, una ma grossa y molsuda, li tapava suaument la boca, mentres l'altre ma li apretava la cintura y una veu aspre esforsant-se per ser dolça, li xiuxiuhejava:

—Ció.... soch jó....

L'esglay de la Ció, va ser gros; li va caure'l paquet que duya, fent una fressa estrident y sortint-se-li un platet de llautó que va anar rodolant, ab el drinch fort que feya, va apagar el crit d'—¡ay mare!—qu'instintivament va donar.

Desseguida se sentían unas baldas per dalt y una veu que ressonava por tota la escaleta, y cridava:

—¡Qué redimoni es aquet terrabastall!

El senyor Paco, que no era altre qu'aquell sátiro nocturn, va clavar un cop de peu a terra ab rabia y s'en va anar depressa murmurant una pila de blasfemias esgarrifosas.

* * *

Cap allà a mitja nit, per sota la porta de l'adrogueria, va comensar a sortir fum y al adonar-s'en el vigilant, va donar 3 o 4 cops de xusso ben forts, cridant:

—¡Biel, Ció! ¡Lleveu-se qu'hi ha foch a la botiga!

Desseguida l'espiguet vibrant del pito ressonava pe'l carrer y va comensar una d'obrir y tancar balcones, acompanyada de:—Vigilant ¿ahont es el foch?—¿Aquí mateix? ¡Reina santíssima!—¡Foch, foch!—Correu—Salveu-nos—¡assistencia!—¡Noy! Filla.....—y al cap de pochs moments alló era un agregat de gats. Las donas sortían en camisa al balcó, las criaturas ploravan, els homes renegavan y las feyan fugir, en tant que'ls vehins de la mateixa casa comensavan a tirar els matalassos y robas al mitj del carrer, per ahont corrian algunas donas adhaleradas ab la criatura al bras anant d'ací y d'allà, com el vol incert de la rata-pinyada.

Ben aviat els pitos despertavan a tot Barcelona y'ls qu'aborrits s'en anavan a dormir allavoras, s dirigían depressa a presenciar l'espectacle; mentres tant, ja feya estoneta que tot anava en doyna, quan En Biel y la Ció varen obrir el balconet del cel-obert y presos d'un desespero immens els varen haver de contenir perque's volían tirar daltabaix.

La Ció semblava talment esperitada, ab uns crits que feyan venir esgarrifansas y'l seu marit, acudía a tot; treya cosas de dins, tapava las espatllas d'ella qu'eran ben núas, lligava'ls lletsols al balcó per escórrer-s'hi y tot sovint juntava las mans com preguntant a Deu. Pero'ls vehins de la casa del costat varen lograr salvarlos sense grans esforços y procurant consolar-los de la gran aficció que tenían, corrents se'ls en varen dur a la farmacia, qu'estava ja plena de gent a mitj vestir, prenent uns medicina pe'l susto, altres silenciosos ab el coll torsat y las mans deixadas anar esperavan el torn del anti-espasmódich, altres s'otraquejavan convulsivament presos d'un atac de nirvis..... y tot aquest espectacle de pánich, contemplat per una munió de gent que s'aixafava'l nás en els vidres del aparador, tot entelant-los ab l'halé.

Pero la colla grossa de badochs, era pe'ls voltants de l'adroguería, d'ahont ne sortían grans glopadas de fum. Els pitos continuavan, la cridoria augmentava y el carrer ja estava plé de gom a gom; la gent en prou feynas estava continguda per duas parellas de municipals de caball y una colla dels de peu, policials uniformats y'ls de la secreta. A cada moment la gentada s'espessía, gronxant-se, empenyent, rondinant y estirant el coll per no perdre un detall del foch; ¡y aixó que'l fum que's podia tallar, tot ho omplía, sense deixar gayre be respirar! Las primeras espurnas al sortir per las escltxas de la porta, varen ser acullidas ab un murmull apagat de satisfacció; pero aixís que's varen veure las flamaradas com espasas flexibles que s'entortolliguessin, una exclamació franca d'esperansa ben fonamentada, va sortir d'aquella multitut inconscient, desitjosa de posar pell de gallina. Una bomba de ma qu'era la que primer havia arribat, estava funcionant entre las rialladas de la gent y las parauladas que de tant en tant se sentían, com: —¡No arriba!—¡Ve-t-aquí porque'l Besós va aixut!—¿Qué ja'n tira mitja ploma la manguera?

Per aixó a cada moment anavan arribant bombers, lligant-se be las cordas y acabant-se de posar el cinturó.

Al cap d'una mica, las riallas's varen convertir en indignació y aquella munió acéfala, s'entretenia en fer comentaris respecte a lo que trigava la bomba de vapor; fins un que duya *pan y toros*, ab veu d'ayguardent y entre renech y renech, ho atribuía al clero, que fa tenir tots els rams ben endarrerits pe'ls seus fins particulars.

Per fi uns tochs de botzina potents y seguits, varen anunciar que la bomba s'acostava y efectivament en menos de lo que canta un gall s'obría pás entre aquell apilotament humá, magestuosa, triomfant, iluminada fantásticament per las flamaradas vacilants, mentres la gent s'apretava sense mirar res, empesa ab esferehiment pe'ls del devant, ésclafint-se mil crits a la vegada, barreja d'exclamacions de dolor, riallas impúdicas, imprecacions d'enuig, crits d'alerta de las mares als fills y interjeccions grolleras, sobtadas y recargoladas que's perdían per aquell ambient faltat de moral, com las espurnas's fonían per aquella atmósfera irrespirable entre'l tuf dels cossos y'l socarrím de la botiga.

Transcorrían pochs minuts més y hi havia un veritable simulacro de forsas. Municipals de totas armas, policia de tots els vestits, bombers ab atxas y maniobrant bombas de ma, de vapor, l'escala Porta, els de la Creu Roja ab la gorreta y la bandereta, un cotxe d'ahont ne va baixar el governador y un parell d'inspectors de policia ab barret de copa; set o vuyt senyors que manavan y altres tants periodistas que feyan nosa.

Al cap de poca estona de funcionar la máquina de vapor, el foch va anar cedint, o porque no hi havia res per cremar ja, o porque la quantitat d'aygua va apagar-lo; la qüestió es que's va anar apagant; y aixís que no's veyja ja cap flamarada, la gent va anar desfilant de mica en mica, desilusionada del tot, a jutjar per lo que deyan:

—No ha sigut pas gran cosa.

—¡Y que volías que fos! Una botigueta de mala mort.

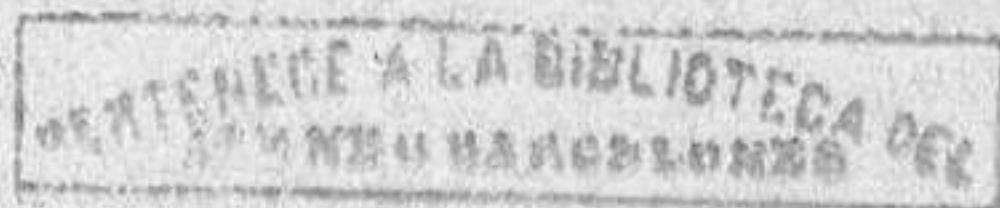
Un noy d'uns tretze anys tot ingenuitat, exclamava:

—Papá ¡quina llástima! No hi ha hagut cap desgracia—y una senyoreta qu'havia anat a presenciar l'espectacle deya ab molta naturalitat:

—No valia pas la pena de moure's del llit.

L'endemá, es clar, va sortir en tots els diaris la gazetilla extensa donant compte del foch y anomenant pe'ls noms y apellidos a todas las autoritats qui hi varen anar, *las cuales rivalizaron en celo, debiéndose sin duda alguna á las acertadas precauciones que tomaron, con peligro á veces de su propia vida, que el voraz elemento no se propagara á las casas inmediatas, evitando así un día de luto á esta capital.*

* * *

L'adrogueria d'En Biel feya llástima de veure; era tot un piló de cendras y de runa; la porta d'acer ondulat, semblava un cercol de paper d'aquells qu'aguantan els payassos en el Circh Eqüestre, després d'haver-lo atravesat tot saltant a caball.

El matrimoni vivia a casa de la mare d'ella y a la botiga no podían fer-hi res per més de que sempre hi eran fent-la petar ab tothom y queixant-se ab grans mostrars d'abatiment de qu'havían quedat arruinats per sempre més.

La companyia de seguros va anant informant-se pe'l barri, del concepte en que tenían a n'En Biel, que per cert no podia ser millor. Fins varen fer preguntar al magatzemista de colonials, que ja havia mirat en el poble d'En Biel la casa qu'hi havia comprat, per embargar-li, trovant-se ab que era una mentida; aixís es que menjant-se la partida, va pensar que si donava malas referencias a la Companyia, no cobraria un céntim y.... las va donar excelents. ¡No faltava més!

La Companyia certa fins a l'evidencia de l'honradés d'En Biel y de que 'l cas era completament fortuyt, va oferir-li per tota indemnissació 3000 pessetas y regatejant, regatejant, com si s'hagués tractat d'unas quantas canas de roba, varen quedar en que la Companyia abonaria 5950 pessetas y En Biel firmaria un remittit fent constar que de la seva lliure y expontania voluntat feya avinent al públich el noble procedir de la Companyia Tal, que sense la més petita discussió y immediatament del foch li havia abonat l'import íntegro del capital assegurat.

En Biel estava molt abatut y la Ció alegre com unas Pascuas; y si no hagués sigut que cada vegada que veyia al Sr. Paco arreconat al mostrador de la savoneria, la feria aquella mirada llibidinosa y insistent, ningú hauria 'dit qu'acabavan de pasar-ne una de tant crespa.

Un día al ser a entrada de fosch, mentres la Ció s'en anava distreta cap a casa seva, va sentir-se a dir tot plegat ab aquella veu que li crispava 'ls nirvis:

—Passi-ho be, Ció bufona; encara que no'm vulgui dir res.

—Ahont va aquet grandíssim poca-vergonya.....

—¡Pst! que la poden sentir.....

—Y a mí que'm fa jarri allá fastigós!

—¡Pst! —va tornar a fer ell imperturbable.—Desde'l primer día que la vaig veure, que'm va agradar..... y vaig dir: ¡com hi ha mon que....!

—¡Que qué? ¡pochs-modos! ¡mala negada!.....

—¡Pst!..... Calmi's. Calmi's ó sino també s'encendrà..... com l'adrogueria..... — y al dir aixó va mirar-se a la Ció de fit a fit, de manera qu'aquesta va pedre 'l mon de vista.—

—No l'entench—va barbotejar ella agafan-se a la paret.—

—Vuy dir, que si per cas s'ha d'encendre..... jo estich disposat a salvarli las balansas també.—Mentres pronunciava aquestas paraulas ab intenció malévola, li clavava la mirada que tenia molt de diabólica, ab tot y 'l seu aspecte purament tabernari.

—¡Jo'm moro! ¡ay... ay!... —deya tambalejant-se la Ció y si no arriba a ser pe'l senyor Paco, queya ben rodona a terra.

Desseguida 5 o 6 que s'esqueyan a pasar per allá, varen acostar s'hi per auxiliarla, o per saber qu'era alló y 'l Sr. Paco ab una cara de prunas agres y una veu de rábia 'ls va fer desistir del propósit, encarregant-los que no's detuessin, porque ella al retornar-se s'espantaría si's veyia voltada de gent.

Al tornar en sí 's va trovar ab la carassa vermella, lluenta com si fos untada, embotornada més que grassa, de pell granelluda y berrugosa, ab els ulls oberts y humits, els llavis carnosos y tremolant y uns brassos de ferro que l'estrenyían y la feyan caminar poch a poch.

—Deixi'm anar, Sr. Paco.

—Primerament.....—y en veu molt baixa li va dir una cosa a l'orella.

—¡Oh!—va fer ella, sensa poder-se contenir las llágrimas y clouhent els punys ab rabia.

Pero ell no's cansava y per més qu'ella plorés, insistía ferm, sense donar el bras a torcer, cada vegada més apassionat.

—Demá es el día que la Companyía de Seguros us ha de pagar. Bastará que jo'ls digui lo de las balansas, porque tú y 'l teu home anéu a parar al carrer d'Amalia. ¡Ara tría!

—Está bé—y després d'un gran sospir va afegir ella—¡Demá!

* * *

L'endemá En Biel cap allí a las 10 s'en va anar a las oficinas de la Companyía y no havia passat una hora que tornava a casa seva ab un feix de bitllets de banch.

La Ció anava mitj vestida de festa y plorant a llágrima viva, ni'n va fer cas dels bitllets.

—Be y ara ¿per qué ploras ximple? ¿No veus que ja hem cobrat?

Els singlots li privavan la paraula a la Ció.

—El dimoni qu'us entengui a las donas. ¿Qué vols que 'ls torni ara?

—¡Tan de bó ho puguessim fer!

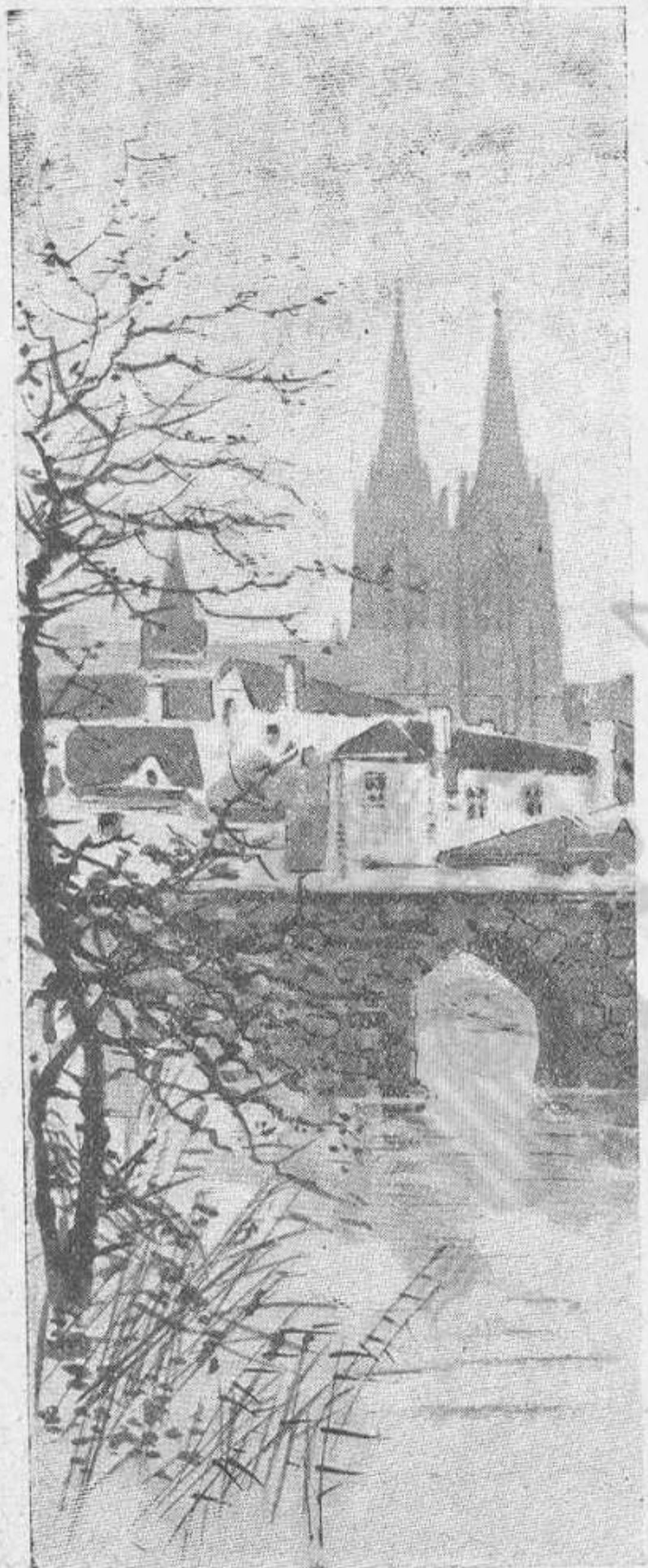
—En fi noya jo crech que t'has begut l'enteniment.... En comptes d'alegrar-te d'aixó, tú qu'en tens la culpa, ploras..... ¡Bah, bah! mira, porta las balansas, que d'aquí a uns quans días las farém tornar a servir y ja deuen estar rovelladas.

—¡Ah, ara qu'hi penso! Mira qu'es extrany: he anat a comprar una quarta d'oli a casa del Sr. Paco, per untar las balansas per dins y no m'en ha volgut res de cap manera ja qu'havía tingut la desgracia de que se'm calés foch á la botiga.

¡Y tú que li tenías tanta rabia!

ROSSEND SERRA Y PAGÉS.

Cant de Primavera

¡Oh! ¡benvençuda sías,
flagranta Primavera!
Horts, olivars y vinyas
són tot una pastera (1);
ja tórnan las vergías (2)
per las árias a vol.

Tórnan a fer lo niu
a debaix la guarnisa
de la casa derrupta,
omplint de veus de risa
lo carrer solitari
hont may tocava sol.

¡Alegra Primavera,
quant de temps t'esperava
lo vellet que de gel
tot l'hivern tremolava
ama'l cor trist y sol!

Ma tu s'és ja tornada
y torna la llumera;
y color y perfum
prén la Natura entera:

¡Oh! benehita sías
flagranta Primavera,
¡Pau, vida, consol!

Trovador, cántala
la tua gentil cançó primaveril.
Las rosas pálidas
alsan lo cap y riun al sol d'Abril.

Divina música
ixi del bosch y arriba a dins del cor.
Pinsams y mérulas
ténen una cansó per cada flor.

L'Alguer (Sardenya) Mars de 1903.

(1) Pastera. — Vas de flors.

(2) Vergia. — Oreneta.

Il·lustració de M. Durán

VALLVERT

*Al Santuari de Vallvert
hi ha una Vèrgine morena.
Ja fa més de trescents anys
que los nostros camps alegra.
Diu la gent que de n'alluny
l'han portada en nostra terra,
pe'ser Mare de consol
en'questa platja algueresa.*

*Al Santuari de Vallvert
hi ha una Vèrgine així bella
que los pópuls del entorn
tots acudin a la veure.*

* * *

*Es cada any pel mes de maig
que celebren la sua festa;
quant refilan los pardals
y sonriuen las floretas.*

*Al Santuari milagrós
d'arribar cada hù s'empessa;
pel camí dels olivars
passan joves y velletas.
Las velletas van resant
am'un ciri en la má dreta,
y las joves cullint flors
per la Vèrgine morena.*

* * *

*Arribats al sagrat lloch,
ja s'enten, tota risenta,
la campana de Vallvert
que repica en tó de festa.
Se presenta a primer cop
tota blanca l'iglesieta,
en lo mitj de la verdor
de l'alegra primavera.*

*Poch alluny del seu costat
s'espargeixen en filera,
las tendetas de torró,
de vallana y taronjeta.
Dins l'iglesia s'alsa un cant:
son los gosos de la Vérgine;
de la Mare del consol
que los nostros camps alegra.*

* * *

*Vérgine d'aquesta vall,
així gran y així modesta;
sem venguts a Vos trobar,
los de la platja algueresa.
De tot cor Vos reingraciém
per las nostras obras bellas;
dels miracles qu'haveu fet
plena n'es la nostra terra.
En la nostra mala sort
sempre Vos seu la que prega
lo bon Deu nostro Senyor
qu'endolseixi nostras penas.
Vos salvau los nostros camps,
quant los menassa la seca.
Vos mirau del bon pastor,
lo mandral de las ovellas.
Vos guiau als navegants,
quant los sorprén la tempesta.
¡Benehita sempre sigueu,
Vérgine de gracias plena!*

* * *

.....

*Ja devallan al planal,
per la dansa que s'apresta,
devallan galants fadrins
y graciosas jovenetas.
Las joves portan al cap
mocadors de tota seda,
que pareixen volejant
alas de papallonetas.*

*Los fadrins ja s'han posat
la corbata dels diumenjes
que, demunt del pit tot blanch,
lis dona ária més superba.
Y comensa l'organet
la meteixa cantilena,
la que enteném tots los anys
en los días de la festa.
D'un vals seguint lo compás,
van girant en tota pressa.
Los fadrins parlant d'amor,
las joves fent la siseta.
¡Com s'animan en lo ball!
De cada hù la front suhosa,
de cada hù lo cor glateix,
palpitant de juvenesa.*

*Dins l'iglesia de Vallvert
sol hi arrestan las velletas,
adorant genolls plegats
a la Vèrgine morena.*

RAMÓN CLAVELLET

Alguer, Maig de 1902.

El Batisme al infern

Rondalla popular

Una vegada era un marit y muller ab molta familia. Com que tenían prou vianda determinaren fer un patrimoni per cada fill perque a la seva mort cadascú tingués un bon passament. Després feren vot de castedat, perque aixís Deu nostre Senyor no els hi enviaria cap més fill, y no tindrían de rebaixar les particions que habían fetes. Ells deyan:—Si en neix cap més l'enviará el dimoni, que ell s'en encarregui (Ave María puríssima) y que en disposi com a cosa propia.

Vetaquí que com el matrimoni, fora de la maledicció que habían tirat sobre el fill, que els hi pogués venir, eran bona gent, comensaren a creixer en terras y vianda que tot els anaba be y el pa els hi sobraba en aquella casa. Llavors se desolidaren de la promesa que habían fet trencant els vots de castedat, demanaren a Deu nostre Senyor un altre fill, contant que ya el podrían dotar com a cada un dels altres.

Aquet no's feu esperar; els nasqué un infant com una poma, el batejaren y el cuidaren ab tanta voluntat com podían. Un día la mare buscant, buscant, s'en adona que havia perdut el batisme de la criatura y com ella era endreçada y no solía perdre les coses, alló la feu barrinar y venir a la memoria el pacte que habían fet ab el marit d'entregar el noy an el dimoni. Ja era vist! El dimoni reclamaba el fill y s'atenía a l'oferta dels pares. En voleu allavors de desconsoll! Abrassats marit y muller maleían la seva planeta y la mala hora que habían fet promesa del fill que no era per cert el qui menos s'estimaban.

El noy aná creixent; se feu un baylet aixerit y servidor que tothom s'el estimaba. Pro fillets! El cas era que ni el seu pare ni la seva mare, s'el podían mirar, que desseguida els venía al pensament la maledicció que tenía y la sort que l'hi esperaba. El baylet aná creixent y la seva mare cop de plorar; tant que la criatura se pensaba qu'els había maltractat en alguna cosa. Ell deya.—Pro mare, doncs que teníu? Y ella no li volía donar rahó de lo que havia passat entre ella y el seu marit; pro tant y tant el noy va perfidiejar que al últim li va tenir de dir:—Ay fill meu! si ho sabías! A l'edat de set anys t'em de dar al dimoni que ya s'et ha quedat ab lo batisme.

—Y ell va dir:—Perxó us espanteu? omplíume be el sarró que vull fer per arreglarho.

—Pro que vols fer desgraciat! Ahont vols anar si tan petit no ets capás de res?

Ell que respón:—Deixeume fer, que jo mateix m'en aniré a trobar lo Sant Pare a veure si m'ho adoba; que mentres hi ha vida hi ha esperansa.

Tan resolut el veigueren, tant va predicar el baylet que als últims es van convindre en deixarho marxar; més per alló que: mort per mort proba la sort, que per esperansa que pogués tornarne.

Diuen que preguntant, preguntant se va a Roma, y el noy camina que caminarás fins arribar allí, y de dret a veure'l Sant Pare que va trobar que s'acababa de llevar.

—Y doncs qu'et porta noy? li va dir.

El baylet que respón:—So vingut de molt lluny per veure si trobeu remey en el cas que m'está passant. El fet es que els meus pares avans de venir al mon, me donaren al dimoni, y feren prometensa d'entregarme cuan arribés als set anys.

El Sant Pare va comensar a pensar, va consultar la cosa ab tots els cardenals de més empenyo, y tots convingueren que d'alló en els llibres no n'hi havia res escrit y que vaja... no sabrían que dirhi. El Sant Pare va amoxar al noy li va dir que no havían trobat el desllorigador del seu negoci y que pot ser li sabría donar remey un hermitá de molta virtut que vivía en una montanya d'allí devant.

El noy torna a agafar el sarró hi fica totas las benediccions e indulgencias y ja el tením de nou terra enllá per enténdreselas ab aquell sant varó que tenia de salvarlo. Arriba allí, y s'el troba que resaba dintre d'una roca que feya barana. El noy que sí, que li díu:

—Hermitá bon hermitá: m'ha dit el Sant Pare, que vos me ajudaríau a treure el batisme que tinc al infern, porque 'ls meus pares me donaren al dimoni abans de naixer.

L'hermitá que li respon:—Noy, jo en aixó no hi puch res. Ab el dimoni no hi tinch tractes. Pro si vols enten-te ab el meu germá que's capitá de lladres, y de jove s'ha donat a la mala vida.

El noy que no s'ho deixava de petja, es carrega las camas al coll, y cap a trovar el capitá de lladres. No va tenir que bosquejar molt, ell mateix li sortí a la carretera, y de que no'l matá, pensantse qu'era un gran negociant qu'esperaban d'un moment al altre. Pro el noy li esplicá el seu fet y l'història de lo que li pasava, donantli las recomanacions del penitent per si podía ajudarlo.

Com que'l lladre volía quedar be ab el seu germá, porque comprenía que si alcançava el cel sería per las oracions del altre, ell que s'aparta una mica, es posa a renegar y surtint el dimoni li díu:

—Mira tens d'anar a cercar el batisme d'aquet noy qu'es al infern.

El dimoni li contesta que no ho faría pas. Vetaquí que llavors el capitá li díu:—¡Ah! ¿no ho vols fer? ¡Donchs ens convertirém jo y tots els curanta de la meva companyía!

El dimoni s'en va anar a trobar a Lucifer y aquet va cridar a Satanás, de manera que no en volguen més de banyas y banyetes en aquell recó dels condepnats.

—¡Qué s'en vagi al botavan! deya el dimoni gros. ¡Quín enrenou no ha mogut aquet bordegás! ¡Y s'haurá de sortir ab la seva! Entre perdren un, o perdren curanta no cal pas duptar!

Sortí de nou el dimoni y li díu:—¡Au noy, t'el vindrás a buscar tu mateix! Puja a coll y no't deixes anar en lloch, porque allí ahont caurás allí et quedarás.

Cuan varen ser lluny se'ls va obrir la terra y li díu:—Are som al infern, veurás moltas cosas bonicas, pro no'n toquis cap porque et cremarías.—Aixó sí,—no'n volgueu més de taules ben parades y cambres ben guarnides. En una d'ellas si veyan curanta llits tan guapos y daurats, qu'el noy hi va passar la ma per veure si eran tous. ¡Tan bon punt ho hagué fet, fillets quína cremada! Els llits eran ardents com una brasa.

—¿T'agrada aquest jas? Donchs son ells llits pels curanta lladres. ¿Qué t'en sembla, estarán be; oy?

El baylet no va dir res y anaren enforantse fins un cuarto tot ple d'armaris. No'n volguen més de pergamins, dels tractes y pactes pel dimoni ab la gent d'aquí dalt. El noy va recullir el seu batisme y cap amunt falta gent.

El capitá de lladres cuan el va veure li va dir:—¡Vaja deus estar content! Ja tens el ditxós batisme. ¿Y donchs que t'hi has fet en aquesta má?—y li senyalaba la cremada.

El noy li respon:—Mireu he volgut palpar el llit en qu'heu de jaure vos, y m'he cremat una mica.

—¡Com! ¡Ja tenen preparat el llit! ¡Ah sí! ¡Donchs no m'haurán pas!—Y tots se confesaren y tots se van salvar.

Vetaquí que al cel feren unas grans festas porque s'havían convertit els lladres y el penitent s'estaba a la cova molt amohinat porque no li portaban el macná. Al ultim baixá l'angel que li duya cada día y ell que li díu:—Donchs com es que trigaban tant avuy a dur el macná?

L'angel li respon:—Mirat, em fet tantas festas al cel porque el teu germá s'ha convertit ab els seus companys, que m'he torbat una mica pel camí.

Y el penitent al veure que al cel se feya més cabal del seu germá que tota la vida havia sigut dolent, que d'ell, va se tan el que's va enfadar que no va voler fer més penitencia y es va condepnar, ocupant el llit que tenia preparat el lladre al infern.

LA SENYORA PEPA.

La Vida Nova de Dant

Estudi llegit á la Federació Escolar catalana, per Manel de Montoliu

Senyors:

Próxima á sortir á la llum pública la «Vida Nova» del Dant traduïda per mí al catalá, he volgut associarme á la noble i patriòtica tasca de cultura de aquesta benemérita Federació, venint á il·lustrar per uns moments les vostres cultes intel·ligències sobre la obra per mí traduïda i el seu autor, convençut de que «no podem ocupar-nos dels grans homes sense guanyar qualque cosa ab ells», com díu un pensador modern:

Crech inútil que m'entretingui contantvos qui es el Dant. Els grans homes son part de la nostra vida; i els raigs del seu pensament viuen en el cervell de cadascú de nosaltres: son nostres ascendents espirituals; i quan sentim els noms d'un Plató, d'un Homer, d'un Dant ens fá l'efecte com si sentíssim els noms de les montanyes, valls ó costes de la patria que'ns ha vist naixer i que ha format tota nostra manera de ser. M'entretindrè explicantvos com es la montanya que s'aixeca día i nit devant de la ciutat en que viviu, ó com es la mar que banya vostres propies rives? Doncs tasca inútil també fora que us entretingués contantvos qui era un gran home com el Dant, porque

en l'horitzó de vostres cultes intel·ligències, d'ençà que ha penetrat en elles la llum del pensament, s'ha alçat, algún jorn aquesta cima espiritual que anomenem Dant i de llavors ençà, més en uns que en altres ha influït en vostres idees i en vostre temperament.

Pero si es inútil contarvos quí es el Dant de la Divina Comedia, no serà inútil ferho de ell mateix com autor d'altres obres, que com estrelles d'un mateix cel brillen no més que pels ulls que les saben cercar en mitj de la resplendor d'aquell astre de primera magnitud que les anega. D'aquest Dant no serà ociós parlarne; perque tothom sap la claror del día; pero quant poch hi haurà que tinguin prou diligència pera anar á admirar l'infinit creixent de l'auroral.—Els primers tímids raigs de la claror suprema del geni del Dant; el germe de la gran Comedia, *d'aquest cant insondable florint en la primera melancòlica poncella*; el gran mon propi, de sa propia creació, bullint encare no sens alguna caòtica pero reveladora confusió avans de sonar el difinitiu *fiat*, aquet es l'espectacle ab que vull invitarvos á assistir en ma companyia.—Les serres se coneixen de lluny pels llurs cims capdals i'ls genis per llurs obres mestres. Aquestes son l'arca en la que trovem estojat tot el tresor de vida i pensament que han llegat á la posteritat. Pero no ens basta aixó als que proclamem com una benedicció i redempció de la Societat el culte dels Héroes: nosaltres som idólatres de lo extraordinari i per açó som incansablement curiosos del *com* s'han arribat á agombolar tan extraordinaries riqueses en el cervell dels grans homes del pensament, del *com* ha arribat á cristal·litzar en sa forma esplendent d'armonía la mar revolta de totes les aspiracions irresistibles del geni; volém saber la divina historia íntima d'aquesta evolució espiritual mil vegades més sublim que totes les evolucions á través de tots els segles de tots els astres que brillen al firmament; i per açó, una vegada rebuda la comunió de les obres mestres del geni aném á interrogar la llur joventut quan en el curs de llur contínua transformació brotá el primer raig de llum i el primer anunci d'armonía.

Tots coneixeu sens dubte el célebre retrat del Dant fet per Giotto, ont se'l veu «pintat com sobre'l buit, amb un senzill llorer coronant sa testa; es á dir la immortalitat de la pena i del dolor i la victoria sobre ells immortal també:..... una figura essencialment trágica.—Y en ella, ab tot, hi ha com fons la dolçor, la tendresa, la encisadora afecció d'un infant; pero tot axó congelat com en contradicció aguda, en abnegació, en isolament..... Es una pena silenciosa la seva, silenciosa i desdenyosa; el llabi's plega ab una especie de diví desdeny de la pena que li va rosegant el cor—com si al cap d'avall fos una cosa vil i insignificant i com si aquell que ella té'l poder d'atormentar fos més gran que ella mateixa.—Es la figura d'un home en estat de perpetua protesta, en batalla sens treva i per tota la vida contra'l mon; afecció tota convertida en indignació; indignació implacable, lenta, igual, silenciosa com la d'un deu.» Aquest retrat de Giotto que ha inspirat aquestes incisives i ardents impressions al célebre Carlyle no es pas el que'ns donará á coneixer al Dant de la «Vida Nova.» Aquell es el cap llegendari del Dant, aquella es la mirada de l'explorador de les regions del *Mes enllá*, es aquesta testa divina, tresor de l'humanitat, en quina forma immortal ha prés cos la creació més ardua que mai hagi sortit de cervell humá.

El Dant de la Vida Nova es un jove—qué dich?—es un infant, fundament enamorat desde 'ls nous anys, extranyament seriós i pensador per la seva tendra etat, fugint el bu-

llici i contant am veu infantil i accent enternidor tota una divina historia; la historia de Beatriu; d'un àngel baixat a la terra i d'un cor enlluernat i extàtic davant de la ràpida visió, niu d'amargor i de llàgrimes tantost la veu retornar á sa alta patria «fugint la terra indigna de cosa tan gentil» segons frase del Dant.

La llevor de la Divina Comedia ja hi es á la *Vida Nova*; l'afany irresistible que portava al Dant fora dels llindars d'aquesta vida i qual resultat havia de esser á la fi els seus tres cants gegantins, també's manifesta ab força encar que de manera menys ardida, quan en la Vida Nova vol penetrar els destins de sa Beatriu ja morta i conta ab una convicció, que s'infundeix al lector, la seva glorificació al Paradís, i finalment en tot el refinat idealisme platónich d'aquet llibre que sembla més be historia d'esperits purs que's miren, i's saluden i's comprenen misteriosament que no d'ànimes tancades en cossos; que en eixa obra 'ls veyém continuament «pesant com cosas inanimadas, ab els esperits sensitius, i animals fora de llurs orgues» i «destruïts per l'esperit d'Amor» que donava al enamorat Dant una «intolerable beatitut». La Divina Comedia es la llògica continuació de la Vida Nova. Tota la vida íntima del Dant es el camí espiritual que'l porta cap á Beatriu, realitat i símbol ensemps; camí començat á la terra des la primera salutació de Beatriu que revelá al Dant el lligám misteriós teixit entre abdós pel destí, continuat al travers de l'Infern i'l Purgatori i acabat en Beatriu retrovada al Paradís, davant de la qual Dant sent reviure son amor de 9 anys ab una revivalla tant sorprenent que quan arriba á la presència de Beatriu, pert de vista l'altura á la que ha arribat de son poema pera recordar solament son primor amor i pera parlarne ab l'accent ingenu d'un infant. Així's desenrotlla i's lliga pels dos caps aquesta immensa cadena, aquesta immensa órbita seguida pel viatger de l'atre mon.

Aquesta identificació de lo real ab lo ideal, qualitat essencial de tots els genis se compleix totalment en la obra completa del Dant. Un amor de l'infantesa que á un altre qualsevol no li hagués deixat més rastre que'l d'un recort de dolça llunyor que mitj s'ofega dins la onada dels aconteixements de cada día, pel Dant es al contrari la base de tota la seva veritable vida; el tema sagrat, el seu real *leit motiv* que ell s'imposá com missió de desenrotllar, amplificar i sublimar cada any ab mes ardor; l'arrencada d'un àliga que's llença á volar pels espais pera no reposar mai en la terra sino fins que les urpes de la Mort li haurán doblegat les ales; i no es precisament un preludi aquest episodi interior de la Vida Nova, en apariència insignificant; mes be es l'esperit recondit que anima tot el cos de la obra dantesca; es la força inicial d'una volada que subsisteix durant tota la sublim ascensió; aquest amor d'infant es la música órfica que sona secreta durant tota la seva vida i als sons encisats de la qual van enllaçantse rítmicament fins á reposar en sa suprema harmonía totes les pedres de la sublim catedral de tres naus que's diu la *Divina Comedia*: i així com l'amor de Beatriu es el començ de la obra íntegra del Dant també n'es el final, i aquella jovenetá de la Vida Nova tendra i de cos tant delicat que sucumbeix tantost se li obra la vida, apareix al Paradís del Dant agegantada com arcàngel apocalíptic, guiant i conduint de la ma'l seu Dant al travers de totes les meravelles i obrintli les portes de tots els celestials arcans.

Donchs be; aquesta meravellosa fusió de lo real ab lo ideal, aquesta identificació de l'Art i de la Vida; aquest poder de tansformar lo individual en universal i de saber veure lo més sublim, es á dir «el gran secret» com d'íu Goethe al fons de la cosa mes insignificant; aquest simbolisme en fí, natural i no volgut, necessari i no convencional que resulta de la obra del Geni ha sigut negada una volta més en lo que's refereix al Dant.

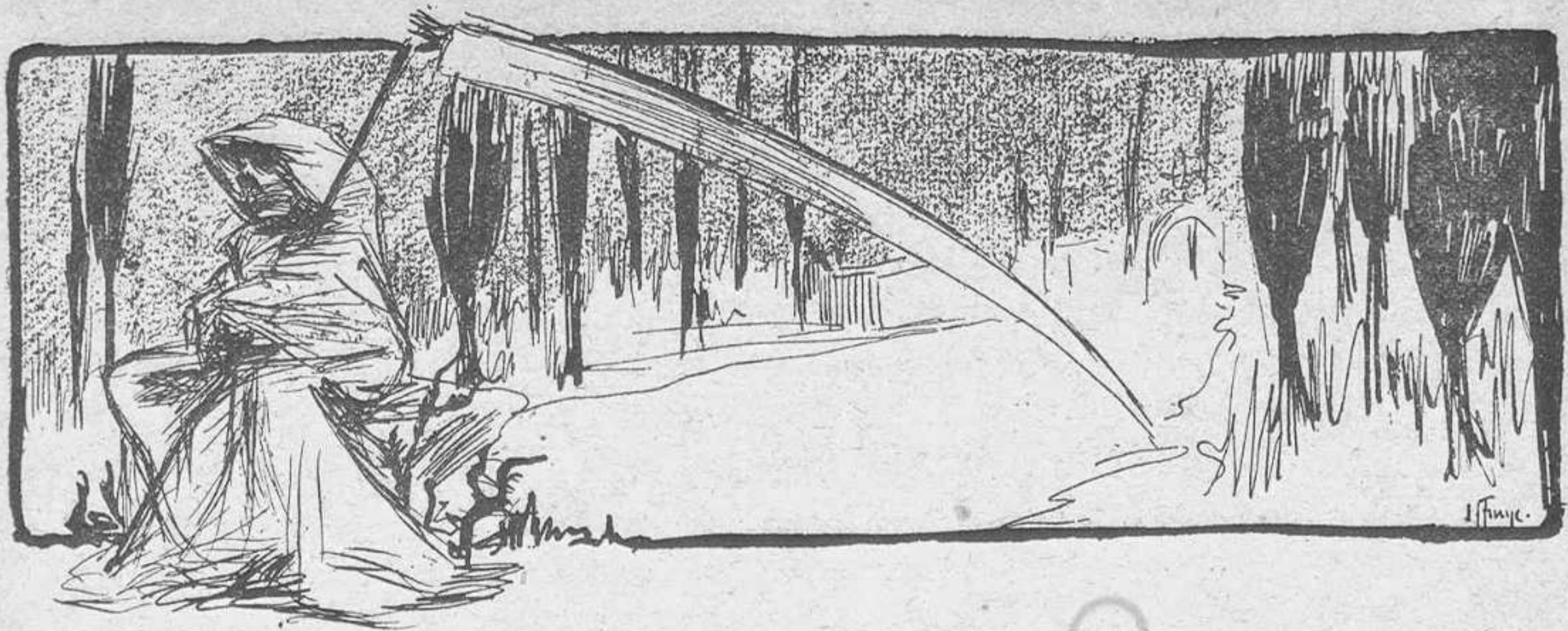
Pero seriament pensanthi no podia menys de succeir aquest fet; estudiada i analisada la obra del Dant gaire be desde la seva aparició per multitud de comentaristes i glossadors, gent de molta cultura en general, però en el fons «ulleres sense ulls», segons la gráfica frase de l'autor del «Sartor», havia de caure fatalment un día ó altre en les urpes d'aquest dessecador prosaisme tan á la moda entre 'ls erudits. Y lo que ha passat tantes vegades en semblants ocasions ha passat un cop més en aquesta, es á dir, que ab l'afany de reconstruir se destrueix perque aquesta adoració de l'erudit envers el Geni se manifesta, masses vegades desgraciadament, ab caricies que maten.

Passa aquí com en els monuments antichs; si es que s'han conservat ab minució respecte, generació per generació podrà resultar acceptable la llur restauració; pero si son runes abandonades durant segles no hi poseu, vos prego, vostres pecadores mans restauratríus, si no es que'us haguesseu miraculosament infundit l'esperit de la época: conteneuvos ab apulantar-lo pera impedir un total enrunament; més val que sía una hermosa runa que no una cosa espatllada i postíça sense personalitat ni fesomía. Donchs lo mateix passa ab els monuments literaris: si no sou poetes de la mateixa força i temperament es inútil que'us capfiqueu pera trovar símbols i ocultes significacions ab el fí d'aclarir les obres de Dante ó R. Llull; les vostres explicacions podrán esser molt enginyoses; pero res més; no podreu mai assegurar-me l'autenticitat de vostres belles trovalles; i per aço prefereixo deixar sens explicació definitiva moltes coses, respectant la voluntat del Geni que no'ns les volgué explicar i tot lo més reservant-me la meva íntima explicació. Les obres del Geni son com les de la Natura; son símbols ab múltiples interpretacions; totes podrán ser acceptables, pero cap será completa; i així com Ruskin aconsella al artista que pera arribar á interpretar-la ab fidelitat cal anarhi «ab tota simplicitat de cor», aixó també pot dirse á tots aquells que vulguin interpretar el Geni.

Aquesta simplicitat de cor es lo que no han tingut aquest comentadors del Dant que ja axorden á tots els seus devots ab llurs interminables polémicas sobre la existencia real ó purament simbólica de Beatriu, i quals doctrines després de moltes vacilacions he decidit férosles coneixer encare que sigui molt sintéticament pera ferne després la crítica.

(Acabarà)

Anyoransa

*Pensaments qui volen, com a caravanes
de fulles empeses p'els mateixos vents,
si visibles fossen els meus pensaments,
passar els veurían Les Cuatre Campanes (1)
Des que s'en anaren per aquell camí
les qu'abans de l'hora del adieu etern,
feyan el viatge de la vida ab mí,
en aquesta vida m'hi trob un estern*

*Mes no donaría mos jorns de tristesa
p'el camí de roses de ma juvenesa
d'abans de coneixer el be qu'he perdut,
perque fins llevores no havia viscut.
Una imatge nova, un mot de promesa,
el temps senyalaren de la plenitut.*

*Jasmilers, acacies, caminals d'arena,
xiprer adormit,
qu'ab la rama plena
d'ales invisibles passaves la nit,
y al auba semblaves torre d'harmonía;
ombres qui plorau,
fulles escampades de la flor mostía,*

(1) Paratje qui dona nom al camí del cementiri de Palma.

*soletat, silenci qui m'agombolau,
parlant a mon cor
ab la melodia
de tot lo que mor, . . .
cuant la mort arribi, poch en gaudirà
de la vida mia, lo millor ja hu té;
pensaments qui volen, fulla de rosé,
la flor de ma vida tota se'n hi vá.*

*De les primaveres qu'al mon esclataren,
sols unes poncelles qu'aquí se badaren
y are se podreixen
a devall la terra, per mí no se fonen;
son les qui corouen
les imatjes pures qui me compareixen
y no m'abandonen,
dolça companyia de ma soletat.*

*Venen y s'asseuen a devora mí,
el xiprer me parla d'immortalitat,
y de la celistia baixa a n'el jardí
dolça claretat.*

JOAN ALCOVER

(Ilustracions d'Amyc).

La pianista Teresa Carreño.—De Mimí a Isolda

Qui del llop parla aprop li surt, diu nostre refrá, y ben cert que'ns ha passat aquest cop a nosaltres; mes no obstant millor hauría estat el refrá si hagués dit que a qui parla de pigmeus li surt un gegant.

Parlavam en nostre nombre prop-passat de les noyes de nostra bona societat que tocan el piano, y que destrossan en general les orelles de sos benévols oyents, y'ns trovám de bones a primeres ab la ocasió de sentir a *una* pianista que a bon segur no donaría culte en sa més tendra joventut a la cursilería pianística a que'ns referíam quinze días enrera. Axís al menys hi ha que créureho quan els periódichs que's donan per més ben informats ens han fet saber de la Teresa Carreño coses tan prodigioses com la de que als deu anys se feya ja aplaudir per públichs inteligents. Ja pot véures si anám endarrerits en el moviment musical del mon quan ens estava reservat als barcelonins el sentir una concertista tan notable als 40 anys que anava voltant el mon pera donar concerts! Y axó que, segons tením entés, la Carreño viu ordinariament a Europa!

* * *

Compreném que, a pesar de lo molt y bo que s'ha escrit pera piano, no pot variar entre molt estensos límits el repertori d'un pianista de nostres días, sobre tot si's té en compte, además dels gustos dominants, el fet de que es escasíssim lo que avuy día's produeix en aquest ram que valgui la pena de ficsar l'atenció d'un bon concertista y d'un públich un xich intel·ligent, sobre tot si's compara ab les obres immortals dels clàsichs y de la gran generació de romántichs de principis y mitjans del sigle XIX. Mes dins d'aquesta tría obligada en un camp cada día més espigolat y gens reverdit, cal confessar que la Carreño ha donat en part als programas que'ns ha fet sentir a Barcelona un cert sagell de individualisme que marcan en l'artista una determinada preferencia pera cert género de música. Ben cert que no li alabaríam a un concertista la idea de presentarse a un públich ab el *Concert en la menor* de Grieg, si no sapiguéssim lo que en ell fa la Carreño per sa manera de interpretar la música d'aquell autor ultraromántich noruech no pas molt distingit per la profunditat del concepte melódich. Apart d'aquest *Concert*, al que per poch transcendental no per axó podém calificar de despreciable, lo que'ns feu sentir la Carreño fou tot música de pes: res trivial, res pera enganyar a un públich *manso*.

Y a pesar de tot la Carreño triomfá: triomfá ab una llarga corrua d'obres de Chopín, ab els enginyosos textits de notes impregnats d'essencia de melodia schubertiana, y fins triomfá ab lo que constitueix tal volta'l *summum* pera posar a prova les facultats d'un pianista, ó sia ab els *Estudis sinfónichs* de Schumann.

En els programas de la Carreño hi hauríam fet no obstant una observació; hi trovarem a faltar la representació dels clàsichs antichs a pesar de figurarhi tota la espléndida *Sonata, op. 57* de Beethoven, el més modern de tots els clàsichs, si's pren aquesta paraula en el sentit mitjanament restringit en que s'acostuma a pendre. Aquexa prefe-

rencia pel romanticisme que en ella observarem en la tría de les obres, cal notarla també en la interpretació, que trovarem un bon xich individual dins del ambient d'aquelles, fentnos endevinar en la concertista una propia personalitat artística, que si algún determinista pot titllar de llibertat indeguda, creyém que parla sols en be de qui'l posseix quan no'l va servir pera desvirtuar les línies generals de les grans concepcions dels colosos del Art.

Consti que no diém tot lo anterior pera calificar de poch clássica la interpretació de la Sonata de Beethoven coneguda ab el nom d'*Apassionada*, a la que no hem anomenat al parlar d'altres obres interpretades per la Carreño a maravella, precisament ab la intenció de fer constar en paragraf apart que'ns satisfieu, com a la inmensa majoría, el relleu donat als altíssims conceptes melódichs d'aquella composició, especialment en sa darrera part, en que no creyém puga posar més amunt un intérprete el nom del immortal mestre de Bohn.

Ens felicitám coralmant de la ocasió d'haver sentit a la Carreño, quín recort guardarém entre'ls dels més eminents pianistas.

Y axó que d'artistas del piano, més o menys notables, n'hem tingut bones eczhibicions fa un quant temps, y com si no n'hi hagués prou se'ns ofereix are mateix la ocasió de tornar a sentir a Barcelona al eminent pianista francés Planté, a qui'ls que tingueren la sort de poderho apreciar, consideravan com al émulo del gran Rubinstein.

* * *

«Antipática e incomprensible Isolda:

No'm sabría fer ressó de la opinió dels meus amichs y protectors d'Italia si, al passar al teu costat per les taules del Gran Teatre del Liceu d'aquesta tan industriosa com filarmónica Barcelona, no't saludés, com correspón a una persona de la meva distinguida classe ab els quatre fástichs que m'inspira t'arroganta fatxendería de personatge històrich.

Creume, amiga Isolda; creume d'un cop, y no't penedirás d'haver seguit els meus consells. ¿Tórnatén a les brumoses regions del Nort y retirat pera sempre dels escenaris del mitjdía ahont aquesta competidora teva regna y regnarà en tot l'esplendor d'un Art avassallador de les multituds intelijentes.

¿No veus com el poble abandona la gran plassa quan hi eczhibexes la historia dels teus amors romántichs y 'ls teus desvaris d'embruxadora, y en cambi no sab ahont ficarse y m'aclama quan jo me li presento al devant mostrantli l'encís dels meus amors de Colombina, les meves rialles diliciosament histériques y 'ls meus sufriments de cosidora intelectual? ¿No veus que a tu 'l rebutja y a mi m'afalaga? ¡Y que'n té de rahó la majoría! ¡Y que n'estigué d'encertat qui inventá el sufragi iniversal!

Me fas llástima; tanta llástima com aquells catalanistas que acaben de sufrir un fracás electoral; prou s'han escarrassat els seus partidaris, pero 'l vot del poble 'ls ha rebutjat... y han d'anar per minorías. Igual te passa a tu; no't volen o t'arreconan a una minoría, y 'm proclaman a mí, la filla de la republicana Fransa, la amiga de tots els aficionats a menjar macarrons. Y bona rahó que tenen: ets monárquica y reaccionaria; con-

sents en esser esposa d'un Rey que potser encare té l'agravant d'esser el *seté* del seu nom, y per les bruxeries de la teva criada t'enamoras d'aquell ensa de la *Tabla Redonda* que no té prou valor cívich pera robarte y durte a París a lluir ta figura que per lo arcaica faria riure a totes les *bourleardières!*

No ets meridional; ets del Nort, brumosa, insondable, inasequible a nostres cervells del mitjdia; vesten al teu país, allí ahont la gent se passa hores trencanse'l cap estudiant filosofies estranyes o desxifrant si un seguit de notes musicals en progressió ascendent ab un acort major a cada cap pot significar la escala de Jacob o una trista escala de cargol, si una successió d'onze notes pot expressar el grinyol d'una corriola de pou o es un simbolisme de les onze mil verges; allí ahont la gent paheix els ensopits dramas de Hauptmann y no s'indigesta ab un latós poema sinfònich del senyor Strauss; vesten allí que tal volta hi farás carrera; aquí vivint de les engrunes dels favors que concedexen els opulents al gran Art serás sempre un soldat d'últim rengle, l'ídol d'una petita multitud d'intelectuals eczótichs; may tos accents lograrán eternir a tota la gent que's preocupa del Art, per més que en Pena s'escarrassi.

.....

Entre tú y jo vetaquí la diferencia: el teu drama es un drama de mort; el meu drama es el drama de la Vida. Tú representas el retrocés, l'atavisme, el retorn als romántichs amors de Julieta y Lucía de Lammermoor; jo soch la Vida nova, la Forsa dinàmica, l'esplendor de Natura, la Llum del mon, expandintse en onades de Bellesa impalpable sobre dels sers que poblan la mare Terra. El meu amor es nou, la claror dels meus ulls es una Claror nova, la Vida que en mí porto no es una Vida concentrada con la teva en un Ideal migrat de tossuderia; mon Ideal es noble; repartexo la Vida en Atoms imperceptibles per tot ahont trepitjan mos peus, ahont lluheix el meu somriure. Tu ets la imatge sinistre del Destí; jo soch la Joya que s'escampa pel mon y es a tot arreu ben acullida. En una paraula, tu ets la representanta d'una reacció fatídica, d'una cosa que aquí no enteném ni volém entendre, tu ets retrógrada; jo soch lliberal y democrática. Tu ets la possehida del Amor platónich; jo la propagandista del Amor lliure.

Pera que tu sías ben rebuda pel poble, han de tallar trossos kilométrichs del teu epissodi d'amor; massa llarga la historia fins als pochos que per una estravagancia de la moda 't seguexen se'ls fa pesada, donchs trovan que ab tres hores y mitja ja n'hi ha prou pera fer be la digestió; a mí'm demanan que repetexi alguna de les meves entremaliadures porque'ls faig gracia. En fí que, avuy a Barcelona y a Madrid, y a Milán y a Lisboa y a una pila de llochs més *ordeno y mano*,y que axó duri pera gloria de la filarmónica terra italiana.

Jo no podria sufrir que m'estrafessin el nom, com ab tú fan, porque fora de casa teva a tot arreu resultas eczótica. Del teu nom estrambótich de Iseult, els italians t'en fan Isotta y uns altres Isolda. En cambi'l meu nom es universal, preguntéu per la Mimí allá ahont vulguéu y a tot arreu me conexen. Ni'ls castellans que tot s'ho inventan, ni els que de Vilanova'n fan *Villanueva*, de Terol *Teruel* y fins de *caput, cabeza*, com va dir en Pí y Margall, s'atrevenen ab el meu nom porque comprenen qu'ell simbolisa quelcom que está molt per sobre de son esperit transformador.

.....

T'ho repetexo al acabar aquesta carta. Isolda, vesten, que aquí ningú 't vol. Si 'ls wagneristas te necessitan que't vagin a veure a casa teva; no es rahó que pera fer visites molestis la casa y pertorbis la tranquil·tat de qui no hi té cap culpa.

Tórnatén a ta terra; creu a qui't vol bé, y es sempre ta enemiga

Mimí.»

Axó son fragments d'una carta que's diu s'ha creuat aquets últims díes entre dos importants personatges femenins qu'han visitat a Barcelona. Por lo que'ls puga interessar els donám a conéixer a nostres benévols lectors degudament traduïts, ja que aquesta quinzena hi ha poca materia pera redactar unes quantes quartilles d'impresions musicals.

R. SIMÓN Y BRUNET.

Jochs Florals de Barcelona.—Any 1903.—Veredicte

Premis ordinaris

Premi de la Englantina d'or. Número 122. Lo Parch. «Barcelona venjada».

Primer accésit. Número 111. La costa brava. «Caribdis».

Segón accésit. Número 104. De la colecció «Rossellonesas», la «En Jaume II de Mallorca».

Premi de la Viola d'or y argent. Número 72. La Sacra Espectació dels Patriarcas. «Populus qui ambulabat, etc.»

Primer accésit. Número 60. Sugeridas. «La naturalesa sugereix certes idees belles, etcétera».

Segón accésit. N. 112. De la colecció «Pregarias novas». «A la Mare de Dèu del Pí».

Tercer accésit. Número 168. Missa d'eixida. «Holocauste».

Premi de la Flor Natural. Número 111. Idili. «Cántic d'amor-cántic de vida».

Primer accésit. Número 110. La Balada de las Festas.

Segón accésit. Número 166. La nit amb els pastors.

Tercer accésit. Número 137. Vostre jardí y el mèu hort. «A vos».

Premis extraordinaris

Premi de la copa artística, ofert per lo Consistori a la millor composició en prosa. Número 37. Marinas. «Tros de novela».

Accésit. Número 123. L'Antonia. «Figura».

Premi del Emm. y Rdm. senyor Cardenal Bisbe de Barcelona. Número 94. Enfilall. «Impresions».

Primer accésit. Número 89. Lo nostre pa. «Da nobis hodie».

Segón accésit. Número 8. Brot de passionaria. «Anyorament».

Premi de la Lliga Espiritual de Nostra Senyora de Montserrat. No s'adjudica.

Barcelona, 21 d'abril de 1903.—Joseph Franquesa y Gomis, Joan Maragall, Martí Genís y Aguilar, Frederich Rahola, Pere Vidal, Víctor Brossa y Sangermán, Antoni Bori y Fontestá.

ACTUALITATS

FEMINISME.—A Barcelona hi ha moltes senyoretas que fan coses innobles e infamants. Unas tocan el piano, altres fan tatxado, altres pintan aurenetas en coixins de color de rosa, o branques d'atmetller en vanos blau *celest*.—Mes, no fa molt, he llegit en el diari qu'una damisela—Na María Baldó—ha donat una conferencia sobre Folk-lore (1).—El tema era; jochs de l'infantesa.—Devia dir alló de *La lluna, la pruna*.—*Fum, fum xemeneya amunt*—y aixó val més qu'una aureneta o una branca d'atmetller.—No es la dona, sacerdotessa del Folk-lore, la més apropiada colectora de las paraulas y prácticas tradicionals? Hi ha en aquestas cosas una olor de farigola y romaní qu' enamora. Procurarém publicar el trevall a que'ns referím, per encoratjar a l'imitació a nostras discretas y somrisentas llegidoras; fer Folk-lore es com plegar roba blanca, com fer dissabte; una cosa alegre, sana, lluminosa, que penetra dolsament al fons del cor com un rajolí de llum per una escletxa.

MEETINGS.—Hem assistit a diversos meetings, y gayrebé tothom ho ha fet molt malament.—Els oradors fan unas cosas estranyas. S'aixecan. (Picament de mans). Parlan ab el tó de veu corrent. (Silenci). Cridan. (Picament de mans). Aixecan els brassos. (Entussiasme). Copejan la taula. (Deliri). S'asseuhen. (Ovació).—Quan la gent aplaudeix més es quan els oradors acaban—y en aixó pot haverhi una inconscient y subtil filosofia.

(1) Se tracta d'una deixebra de nostre bon amich R. Serra y Pagés que tan enredera ha deixat aquell folk-lore en broma que's feya a Catalunya.

—Aspecte dels locals:—Fum, alens innobles, suhors, empentas, trepitjadas, cops ministrats pels entussiasmas que pican ab el bastó, crits.—Al sortir reparteixen candidaturas y venen retratos á 10 céntims.

RONDALLAS.—Comensém avuy ab *El Batisme al Infern* una serie de rondallas populars, recullidas per un bon amich nostre, y exquisit poeta.—La rondalla es quelcom trascendental, d'alta filosofia, més important que moltes cosas serias, prácticas y formals.—Ben mirat, aquells ulls extraordinariament oberts ab que els infants escoltan el seguitori de maravellas de la rondalla, aquell esborrat y llunyá *Una vegada era un Rey*, aquella veu amorosa de dona que conta cosas enlluhernadoras, tenen quelcom d'inefable; son com la flor que s'guarda entre las planas grogas, arrugadas, ressecas d'aqueix infoli tan pesant—del llibre de la vida—jegut en un faristol corcat y somnolent.

LA MORT, EL BRUSI Y ELS MORTS.—Quan se preguntava a n'algú perquè tenia el Brusi, la resposta era sempre la mateixa:—Per en Maragall y pels morts.—Are, com qu'en Maragall no tornarà més a n'aquell carrer de la Llibreteria, (hont hi ha dugas institucions venerandas, el Brusi y el Forn de Sant Jaume) are donchs, la gent no més tindrà el «Diario» *pels morts*.—Y en efecte, tothom, al obrir el Brusi, es lo primer que díu:—Veyám quins morts hi há.—Y en aquell diari hi trovan els morts de Catalunya.—

En Maragall ha sortit del cau macábrich. —En conjunt, s'ha tractat d'una qüestió de vida o mort.—Y además, en Maragall en son últim dijous, gosá parlar de rosas. —Rosas a n'el Brusi? Oh profanació y descortesía ab las orengas y las clavellinas d'esqueix!

JUSTO CASTIGO...—D. N. Salmerón, catedrático, avesat a anar a l'Universitat, hagué de corre el 26 d'aqueix mes de col·legi en col·legi, dihent:—*Niños! Sed obedientes! Desconfiad de las imitaciones! Solo nosotros somos los buenos.*—Y com parla aquell castellá tan dols, y es tan simpático, a la Barceloneta, segons diu un diari, las... senyoras sortían de las escaletas y l'abassavan. (Afortunadament no ho vegé cap bedell de la Central.)—Mes ay, tants triomfs, tantas glorias havían de tenir un cástich; en efecte, a Ro-

mea acordaren dedicarli una funció: *Els Vells* de l'I. I.

TENORS AFRICANS.—El Sr. Valls, un altre tenor catalá—y un altre tenor que canta a Meyerbeer.—Dit Sr. Valls es de Molins de Rey, y no dubto que degué comensar a cantar en un coro de Clavé, y, pobret, avesat a las *dolsas ninetas* y al *mmmmmm mmmmm* degué entussiasmarse ab *L'Africana*; sort qu'els abonats del Liceu trovan (encare que no gosin dirho) que Meyerbeer no té las exageracions ni dels italians ni dels alemanys.—Nosaltres proposém qu'aixís com avans els tenors debutavan ab *La Favorita*, y avuy semblan haver escullit *L'Africana*, desd'are en endevant *neixin a la vida pública* ab *Häensel und Gretel* (qu'es un ópera que no n'hi entran).

PREMPSA

DIARIO DE BARCELONA.—Inserta un notable article d'en Joan Maragall ab el títol de «Justicia social». Diu aixís:

«En la *República* de Platon, al tratar Sócrates de la educación de las diferentes clases de ciudadanos para el bien común de su Estado ideal, manifiesta el deseo de darles á entender sus respectivos derechos y deberes por medio de una fábula, y habla de esta manera: «Yo les diría:—Todos sois hermanos; pero el dios que os ha formado hizo entrar el oro en la composición de aquellos de vosotros que están destinados á gobernar á los demás; y por esto ellos son más preciosos que los restantes; empleó la plata en la composición de los hombres de guerra, y el hierro y

el cobre en la de los trabajadores y artesanos. Vuestros hijos serán generalmente parecidos á vosotros mismos, pero, como todos tenéis un origen común, podrá muy bien suceder que un ciudadano de la raza de oro tenga un hijo de la raza de plata; que otro de la raza de plata tenga un hijo de la raza de oro, y que iguales cambios se realicen entre los hijos de éstas y las demás razas unas con otras. El dios que así os ha criado ordena, pues, principalmente á los gobernantes atender ante todo al metal con que el alma de cada niño ha sido formada; y si sus propios hijos, á pesar de ser de la raza de oro, tienen el alma compuesta de hierro ó de cobre, no pueden dispensarles de la ley

de su formación, sino que deben relegarles al estado que en virtud de ella les conviene, y destinarles á trabajadores ó artesanos. Y si los hijos de éstos nacen con oro ó plata en el alma, se les eduque para gobernantes ó para hombres de guerra respectivamente; porque hay un oráculo que dice que la república perecerá cuando sea gobernada por el hierro y el cobre.»

Yo creo que bajo esta fábula de Platon hay la ley política fundamental de las sociedades que se está realizando constantemente á pesar de todas las contradicciones que le oponen las pasiones é intereses individuales ó de clase; y que así como estas contradicciones son causa de que su realización al fin inevitable sea tormentosa y perjudicial á la armonía de los ciudadanos y á la salud del Estado, su reconocimiento y conformidad con ella templaría las malas pasiones, armonizaría los intereses aparentemente opuestos y permitiría la más rápida progresión del Estado en el perfecto equilibrio de los ciudadanos.

En nuestras modernas sociedades la realización de aquella ley política resulta mucho más fácil de lo que era en la sociedad que Platon tenía ante los ojos al soñar su Estado ideal; porque la esclavitud pagana que dividía profundamente á aquélla en dos clases distintas ha desaparecido por completo, y el paso de unas categorías sociales á otras ha quedado libremente expedito para cada individuo según sus méritos y fuerzas. Cada día vemos hombres que, por la fuerza de sus cualidades y el favor de la fortuna, han pasado de los más humildes empleos á las más elevadas posiciones sociales; obreros enriquecidos hasta llegar á millonarios; pobres maestros de escuela alzarse

por sus méritos á las primeras magistraturas del Estado; soldados rasos que suben á generales; hijos de pobres labriegos que son obispos, y gentes salidas de la más confusa plebe brillar á lo mejor de su vida con el esplendor de un título nobiliario. O al lado de esto, grandes nombres que se derrumban por los vicios ó debilidades de los que los llevan; ex-millonarios que piden limosna; hombres nacidos en el lujo, tirando de un carretón por esas calles; tal vez se anuncia la muerte en un hospital de aquél que fué niño mimado de la fortuna; hijos de magnates arruinados que sientan plaza de soldado; nombres un tiempo gloriosos inscritos en el registro de un hospicio ó de una cárcel. No parece sino que cada hombre ó cada familia tenga un peso específico que, á la corta ó á la larga, según los vaivenes del azar, acaba por situarle, á él ó á sus hijos, en el lugar que por justicia le corresponde.

Y siendo esto así, ¿á qué vienen los odios de clases y el soliviantar las pasiones de los pobres contra los ricos, de los fuertes contra los débiles, de los ineptos contra los hábiles, como si todos ellos fueran castas separadas é irreductibles? ¡Mueran los burgueses! Pero, ¿qué entidad, qué cuerpo separado es esa burguesía que pueda ser atacada en masa? ¿Por ventura no es esa una categoría social indefinida en la que están entrando y saliendo continuamente toda suerte de gentes? ¿Quiénes son los burgueses? ¿No son los obreros de ayer y los proletarios de mañana? Este mismo obrero, y este mismo abogado sin pleitos, y este mismo aventurero que están predicando la destrucción de la sociedad y el odio al gobierno y la resistencia armada á la fuerza pública, ¿no son ya cada uno de ellos un

comienzo de burgués, y un comienzo de gobernante, y un comienzo de guardia civil? ¡La revolución social! ¿Qué quiere decir la revolución social? Que lo de arriba venga abajo y lo de abajo arriba. Pero esto, ¿en cuánto á los individuos ó en cuánto á las clases? Si en cuanto á los individuos, no sé qué va á ganar la sociedad con que los ricos se vuelvan pobres y los pobres ricos, los gobernantes gobernados y los gobernados gobernantes, la turba fuerza pública y la fuerza pública turba, si de este modo todo ha de quedar al fin como antes y solo las personas habrán cambiado. Si se trata solo de un cambio en los individuos, expedito tiene cada uno el paso para colocarse por sus méritos en la categoría social que le corresponda, sin necesidad de revolución y con justicia más acrisolada por la ponderación de fuerzas en el equilibrio normal de la sociedad. Pero si se quiere decir que lo de arriba venga abajo y lo de abajo arriba en cuánto á clases; si se pretende significar que cuantos por su desgracia, ó por su debilidad, ó por sus vicios, ó por la limitación de su inteligencia, vienen á caer en las ínfimas capas sociales han de disfrutar lo que sus mismos hermanos han conquistado por sus virtudes, talento ó energías; si se manifiesta claramente que cuando ese obrero, y ese abogadillo, y ese aventurero que hoy predicán la revolución lleguen á potentado, y á ministro, y á general, han de renunciar su fortuna y su poder, y su espada en favor de los que por su debilidad ó sus vicios hayan pasado de ricos á pobres, de poderosos á impotentes y revolucionarios, entonces contestaremos con Platon «que hay un oráculo que dice que la república perecerá cuando sea gobernada por el hierro ó el cobre.»

Yo comprendo que todos aquellos que en un momento dado corren una suerte común y sienten una necesidad misma ó una aspiración de justicia particular, se reúnan para hacerlas efectivas, si sus respectivas fuerzas aisladas no bastan á ello y el poder social se niega á ayudar su debilidad. Yo comprendo la lucha y hasta el odio contra un patrono, contra diez, contra ciento, que abusan de las ventajas de su posición para engañar ó para oprimir á sus obreros, y me siento dispuesto á ponerme del lado de éstos en justicia; comprendo la lucha y el odio contra un gobernante inepto ó tiránico que viola las leyes ó no sabe hacerlas cumplir; contra el agente armado que atropella derechos y personas que debiera amparar ó respetar, y me siento dispuesto á rebelarme contra aquél y á defenderme contra éste, devolviendo injusticia por injusticia y herida por herida. Lo que no comprendo ni me siento dispuesto á fomentar siquiera con mi silencio, es el espíritu de rebeldía y el espíritu de odio contra todo poder solo porque es poder, contra todo gobernante solo porque es gobernante, contra todo instituto armado solo porque cohibe ó castiga mis malas pasiones.

Este espíritu de odio y rebeldía es injusto, es antisocial, perturba el natural funcionamiento de la sociedad en su evolución hacia el bien, y redundará en perjuicio de aquellos mismos cuyas pasiones halaga, pues les distrae del camino recto de su bienestar, que consiste en la ponderación de su peso específico, su oro, su plata ó su cobre, dentro de la sociedad en equilibrio.

No es cierto lo que sofisticamente se dice de que las sociedades solo avanzan por medio de revoluciones. Las socieda-

des avanzan á pesar de las revoluciones. Tanto valdría decir que el cuerpo humano se desarrolla y prospera solo por medio de operaciones quirúrgicas. La revolución, como la operación quirúrgica, vienen cuando la naturaleza humana ó social está enferma y no tiene fuerza para reaccionar contra el mal: son signo de debilidad. Claro está que hechos á su tiempo y debidamente pueden quizás salvar la vida; pero la simple fuerza de ésta puede salvarla mejor dentro de la normalidad social ó fisiológica sin el quebranto y peligro de las funciones suspendidas y la sangre derramada.

Inglaterra, Alemania y los Estados Unidos van al frente de la civilización, ¿dónde están sus revoluciones? Francia, España é Italia son pueblos esencialmente revolucionarios; ¿dónde está su ventaja? No se ve otra que la de los hombres que se han encumbrado sobre sus frecuentes ruinas.»

—Altre notable article d'en Maragall es l'últim qu'ha publicat en el *Brusi* y que du'l títol de «San Jorge, patrón de Cataluña»:

«Olor de rosas y amor de patria hay en el ambiente de este día. Otras flores que rosas lucen en el jardín y en el mercado, y todos los días amamos á nuestra Cataluña; pero ¡tanto dá! el día de hoy huele á patria y á rosas como ninguno.

Es un olor vivo; es un amor vivo. En los demás días de primavera hay rosas; pero el de hoy parece todo él hecho de rosas, y las cogemos en el jardín y en el mercado como si practicáramos un culto, y las llevamos en la mano con misteriosa alegría, y al pasar ostentosamente con ellas nos saludamos unos á otros con sonrisa de iniciados en el misterio de la hermosa fiesta de las rosas.

Y asimismo con el amor á Cataluña que brilla en nuestros ojos y como que irradia de nuestras frentes. Todos los días somos catalanes; pero en el de hoy arde Cataluña en nuestro pecho. La tierra de que está hecho nuestro cuerpo y la historia de que está hecha nuestra alma parece como que hoy hierven de nuevo cual el mosto tras un largo sueño, y que todo el sabor de nuestros terruños y todos los hechos de nuestros padres resucitan en las entrañas de nuestro ser inundándolo por entero hasta poner un dejo material de tierra catalana en nuestro paladar y un dejo de heroísmo catalán de nuestro espíritu.

Así cada uno de nosotros se siente como montón de tierra catalana que anda y como condensación de anhelos catalanes á la altura, y así todos nos sentimos tan hermanos porque Cataluña está viva en todos nosotros. El amor con que nos amamos es el amor mismo á nuestra tierra y á nuestra historia, porque tierra é historia somos nosotros mismos: tierra que anda, historia que palpita, y el amor moviéndolo todo.

Cada uno de mis hermanos es hoy para mí algo sagrado porque veo la patria en él como en mí mismo: su hervor es mi hervor, su aureola es mi aureola. No quiero saber cómo piensa, no quiero saber lo que quiere, no quiero juzgarle, no puedo; el amor me lo priva.

¿Acaso puedo juzgar yo á Cataluña? ¿puedo acaso juzgar mi propia alma? ¿puedo juzgar el fuego en que ardo? ¿puedo juzgar mi amor? No puedo. Pues mi hermano es Cataluña misma, es mi misma alma, mi fuego mismo y mi mismo amor. Somos un solo cuerpo y un solo espíritu.

¿Tiene mi hermano además otras ideas que las mías, tiene sentimientos diferen-

tes, le mueven otros impulsos opuestos, se apresta á una lucha superficial conmigo? Hoy no lo sé ni me importa. Hoy veo brillar el fuego catalán en sus ojos y en su frente, y adivino debajo de sus ideas y de sus sentimientos y de sus impulsos una alma catalana como la mía que le mueve todo. ¿A dónde ha de ir á parar pues, todo, lo suyo á que no vaya á parar también todo lo mío? A nuestra tierra, á nuestra historia pasada y futura, al amor catalán que nos hermana.

Yo quisiera que hoy fuese el día de la prueba, el día del contraste, de la lucha, porque la victoria sería para Cataluña: la mejor victoria, la de la pureza catalana. Porque, movidos del amor vivo que hoy nos anima, ¿qué podríamos combatir unos de otros sino aquello que quedara fuera de este amor? ¿qué podría quedar vencido sino aquello que nos divide por impureza?

Hoy San Jorge no combatiría á San Jorge, sino al dragón. El San Jorge de cada uno vencería al dragón del hermano, el San Jorge de todos al dragón de todos; y no habría más que una sola victoria: la del blanco doncel contra el monstruo negro; y Cataluña purgada de vicio brillaría en toda su pureza.

¿No véis que esta visión es el sueño de nuestra juventud, su anhelo ardiente? Pues ¡á dárselo! ¡á dárselo! ¡Oh! ¡fuera hoy el día de la prueba! ¡fuera hoy el día del combate! ¿De quién sino de nuestra Cataluña sería la gran victoria? ¿de quién sino del ensueño de pureza de nuestra juventud amante?

Cuando un pueblo toma á un héroe por patrón, es que quiere revivir constantemente su proeza. Tomar patrón quiere decir poner ante los ojos una heroica imagen de aquello que queremos que nuestra

vida sea sin apartar nunca la vista, sin desmayar en el ejemplo, adecuándolo á la demanda de cada tiempo.

Hay en esto de escoger patrón como un instinto de la acción del pueblo que, desde el fondo luminoso de su inconsciencia, adivina el tipo de energía que necesita imitar para realizar su misión hacia la altura, y presiente su aptitud para esta imitación constante.

Ved á San Jorge vestido de blanco: Cataluña ante todo ha de vestirse de pureza; ved la espada centelleante: Cataluña ha de marchar constantemente armada con algo fuerte y luminoso que deslumbré á los monstruos antes de herirlos; ved al monstruo con quien batalla: Cataluña ha de combatir y vencer todo lo feo y devorador que encuentre en su camino, substrayéndose por la fuerza de una gran fe al espanto que lo alimenta haciéndosele tributario; ved la doncella redimida: Cataluña ha de salvar toda belleza que tiembla ante la fealdad, toda pureza que se rinde á ser devorada por la impureza, todo bien que llora impotente ante el mal que ruge con la fuerza de la injusticia. Y después ha de seguir serenamente su camino hacia la altura, dispuesta á repetir á cada momento su proeza.

¡Oh! ¡no basta alegrarse con la fiesta del día! es menester revivir todo su sentido. Esta sobrenatural luz que brilla encima de nuestra frente, esta sonrisa que cambiamos entre hermanos, esta fragancia que deja á nuestro paso el ramo de rosas que llevamos, son el rastro que dejó una lucha heroica y santa. Si queremos que detrás nuestro ese rastro permanezca, es menester que renovemos la hazaña y la victoria; que haya siempre pureza en nuestra vestidura, siempre luz en nuestras armas, siempre aliento de amor en nuestro

pecho y siempre una sonrisa serena de fe en nuestra más ardua batalla.

¡Oh! ¡fuera hoy el día de ella! Yo estoy cierto de que ese olor de rosas que hay en el ambiente y ese amor de patria que se hace tan palpitante, nos inspirarían á todos en una sola inspiración; que por encima de nuestras divisiones superficiales, de nuestras pasiones de parcialidad, de nuestro dragón, se alzaría solo y triunfante lo catalán puro. Y no habría otra victoria que la de esta tierra catalana que es nuestro cuerpo, y la de este espíritu catalán en el que viven gloriosamente nuestros padres y por el que viviremos nosotros en la gloria de nuestros hijos».

GAZETA DE MALLORCA.—Ab el títol de *Literatura nostra* en Matheu Obrador escriu:

«Mientras que la gent de partit y cada estol polític militant se mou aquests dies y traúlla, preparant es combat de demá, diada d'eleccions, diguem quatre paraules y apuntem alguns fets qu'interessen a n'es nostro petit mon literari, no tan actiu, ramerol ni bellugadís; pero que axí me teix trebaya qualque poch, y dóna sovint senyals de vida.

Es succés principal avuy per avuy, y de més ressonancia dins sa nostra crónica literaria, es estat sa publicació de ses noves poesíes d'en Miquel Costa y Llobera, amb aquell tomet de *Tradicions y Fantasies*, de que es nostros lectors ténen per endavant noticia y mostra.

A lo que ja'n diguérem, resta ara afegirhi sa favorabilíssima rebuda qu'han dispensada (com era d'esperá) a n'es novell llibre d'En Costa, tant es principals periódics y revistes de Barcelona, com altres de per tot Catalunya; qu'es particularment allá on primé havíen de merexe

atenció y tení lectors més competents aquexes inspirades y esquisides poesíes.

Y no es de per dins Catalunya solament, d'on li son arribades enhorabones a n'es nostro poeta pollensí. També de d'allá els Pirineus li han tramesos expressius mots de simpatía y d'alabansa: un particularment que val per molts, vengut d'aquell patriarca y capitost de sa moderna escola poética de Provensa, d'en Frederic Mistral qu'ha honrat En Costa amb un present riquíssim, d'aquells que's puguen rebre amb més íntima satisfacció y estojarse en lloc preferent com a penyora de coral afecte. (1)

Encara auguraríem que no ha d'essé aquesta sa darrera mostra de bon aculliment que merexerá un llibre tan estimable y alt de préu, que vé a enriquei sa nostra literatura renascuda, amb una joya més, d'aquelles que *romanen* y es vent no les s'en dú, com a ses fuyes seques es ventí de s'hivernada.

Una nota frequent y facil d'observá, per lo que sovinetja, dins sa actual crítica literaria catalana, es sa significació distintiva que tothom atribuex acordement a ses obres d'es bons poetes y prosistes mallorquins, dins es general renaxement de sa literatura regional catalana.

Aquexa nota, que no vé ja d'avuy ni d'ahí, sino que arranca y pervé de més enrera, consisteix en senyalar a ses més triades obres de sa que anomenen *escola mallorquina* un segell especial de pulcritut y delicadesa, de distinció y bon gust, al metex temps que de netedat y bona

(1) Acusantli rebuda d'es volum de «Tradicions y Fantasies» s'inmortal cantor de Mireio li ha enviat a n'En Costa un bell retrato seu, avalorat amb una dedicatoria autógrafa que diu: «*Mi couplimen au gent e pur felibre de Maiorco, egregi successor dou grand troubaire de L'ATLANTIDO, cantaire populaire di tradicioun de soun isclo. E Dieu lou tengué longo-mai en cansous e santá!*»

saba de llenguatge, que fa conexedores aquelles obres, dins es conjunt cada día més abundós de su producció literaria de Catalunya.

Han repetit sovint aquesta afirmació plomes autorisades; y han cregut qu'era cosa de recomenar a n'el jovent catalá qui's mostra delitós de conrà ses lletres propies, que hi prenguéis exemple y s'hi mirás com a dins un miray llambretjant y net, dins aquesta sana costum y tradició artística, que serva y mantén fins al present s'*escola mallorquina*.

De sa realitat de semblant fet sería fácil reatreuren repetides proves. No fa gayre temps qu'una de ses millors revistes catalanes (1) publicant un article necrológic des nostro D. Jeroni Rossello, escrivía textualment:

«No'ns hem d'amagar de dir, perque fora negar l'evidencia, que'ls poetes mallorquins donaren als nostres certámens florals un segell de cultura y distinció que assegurará induptablement la séua vida. Els noms den Rosselló, dels Aguiló, dels Forteza, y més tart den Costa y Llobera, den Picó y altres, son veritables estrelles de la nostra literatura triumfant...

»Els poetes mallorquins venían als certámens del Gay Saber menys contaminats que'ls catalans de l'influencia castellana; portavan la puresa y virginitat del llenguatge; y encara més qu'aixó, portavan un segell de correcció y de bon gust, que dava a llurs composicions un atractiu poderosíssim. Nosaltres no tením cap poeta d'aquella generació, que puga compararshi.»

Ara, llegint y repassant publicacions que de Catalunya mos arriben, trobam un'altra afirmació parescuda, pero encara

molt més recent—fresca de l'hora—estampada dins sa revista qu'ha publicat aquest novell volum de poesíes den Costa. (1) Comentant uns escrits den Gabriel Alomar, el califica n'Eugeni Ors de «escriptor cultíssim, ab aristocrática y refinada cultura» y afirma que

«...l'exemple literari de l'Alomar, y en general de tota la que hi ha dret a anomenar *escola mallorquina*, ens es d'utilitat altíssima; car aquesta escola, ab l'instint de delicadesa, qu'algun cop arriba a semblar femení, característic en l'ànima mallorquina, aporta al nostre Art d'avuy un ideal de dignificació de forma, y fins una nova plasmació de la llengua catalana, que esdevé en mans dels grans escriptors de l'Illa, instrument noble, flexible, ric en fonética, en léxic, en sintaxi, adequat al matís y a la mitja tinta, musical, alat y ab aytal avens de refinament que, algun cop, en les poesíes de l'Oliver, per exemple, m'apar ressentir els sons d'alta armonía de la moderna lírica francesa...»

Y encara diu més: diu que en aquest ideal aristocràtic, en la Llengua y en l'Art, que deuríem també portar a les costums, cal cercar avuy remey contra la invasió de la grollería,... contra l'Art de *sufragi universal* qu'ha anat pervertint el gust,..» y que «en front d'aquestes onades plebeyes, devem cercar exemple en la nova literatura mallorquina.»

No hem retretes y copiades al vol aquexes cites, entre moltes d'altres consemblants qu'encara hi podríem afegí, per egoista esplay de vana gloria, ni tampoc (¡Deu mos n'alliber!) per petulant y fada ostentació de *chauvinisme*.

Pensam y creym—falsa modestia apart—que lo que diu y repetex la crítica de

(1) *La Veu de Montserrat*: Setembre de 1902.

(1) Núm. de CATALUNYA d'aquest mes d'Abril.

fora, sobre sa més triada producció literaria actual de Mallorca, es una afirmació fundada y real, no deguda del tot a pura benevolencia y cortesía. Y si u retreym y consignam aquí, no es tant per vanitosa pruitja d'engreiment, com per fer ressaltá la obligació que axó imposa a ses plomes mallorquines d'avuy en día, de servá y mantení netament y gelosa aquesta bona tradició d' escola.

¿L'haura mantenguda y refermada aquest llibre d'en Costa, ara novament tret a llum?—La gent entesa díu que sí. Y per part nostra, som també de parer que, en aquest present cas, la gent entesa no s'erra ni s'engana.»

REVISTA COMERCIAL HISPANO AMERICANA.—Publica un article d' en Pere Comininas sobre «La despoblación de los campos» del qual n' extractém lo següent:

«Cuando se dice que los campos se despueblan, se habla de una manera relativa, dado que tal vez en ningún país de Europa ha disminuído en absoluto la población agrícola durante el siglo XIX. La mejora y multiplicación de las antiguas vías terrestres, la rapidez y facilidad en los transportes, la construcción de grandes obras públicas, la aplicación del gas, del vapor y de la electricidad, y, en general, los inauditos inventos que han actuado la física y la química, permiten hoy vivir, en una determinada porción del suelo, doble ó triple número de habitantes que á principios del pasado siglo. Al contrario de lo que Malthus predecía, han aumentado más las subsistencias que la población, y de ahí se ha originado una mayor potencia individual de consumo, ó sea un aumento de las necesidades del hombre.

Pero en vez de progresar en la misma proporción que antes la población del

campo y de la ciudad, ha absorbido ésta todos los aumentos propios y una gran parte de los que al campo pertenecían. Al ordenar el conde de Floridablanca, en 1787, que se formase el llamado *Censo español*, había en Cataluña 801,602 almas, de las cuales no llegaban á 100,000 las que residían en la capital. Y según el último censo de 1900, la población catalana es dos veces y media mayor que la del tiempo de Floridablanca, mientras que la de la capital se ha multiplicado cinco veces y media.

Pongamos un ejemplo para explicar mejor el relativismo en los aumentos de población. Sea un espacio de veinte leguas cuadradas, donde hace un siglo podían vivir 1,000 habitantes, 900 de ellos esparcidos en el campo, y formando los 100 restantes una ciudad. Si al cabo de un siglo han triplicado las subsistencias podrán vivir en dicho territorio 3,000 hombres, y, si la proporción antigua se ha guardado, 2,700 residirán en los campos y los 300 restantes se agruparán en la ciudad. Así habrá conservado cada uno el aumento natural de su población. Pero si en vez de ser así, encontramos en la ciudad 800 habitantes y en el campo sólo 2,200, diremos que 500 agricultores han emigrado de sus tierras para ir á engrosar el contingente de la capital.

En 1857 contaba España 15.464,340 habitantes. Entonces solo había cuatro ciudades mayores de 100,000 almas, entre las cuales reunían una población de seis ciento setenta y ocho mil, ó sea el 4'32 por 100 del censo total de la nación. Mientras que en 1900 contaba España 18.618,086 habitantes, y eran siete las ciudades mayores de 100,000 almas, reuniendo entre todas una población de 1.776,419, ó sea cerca del 10 por 100 del censo general.

La gente que vive en las aldeas, lugares, cotorredondos, parroquias y despoblados manda la flor de sus hijos á las ciudades que resplandecen á lo lejos. Los centros mayores de 20,000 almas, en el año 1857, eran en número de 38 y contenían una población total de 1.813,420 habitantes. Al cabo de 43 años, al empezar el siglo xx, llegaban á 70 dichos centros y se albergaban en ellos 3.981,113 almas.

Esta relativa despoblación de los campos aparece más clara todavía cuando se comparan los progresos de una extensa región principalmente agrícola con los realizados en el mismo período por una región eminentemente industrial. Cuando en 1787 quiso conocer Carlos III la influencia real de sus reformas, encontró en los reinos de León y Castilla una población de 3.094,902 habitantes, que equivalía al 30 por 100 de la total de España. Y esos efluvios de vida, que casi han duplicado en nuestros días el censo total de la nación, llegan lánguidos y amortiguados á las provincias castellanas, cuyos moradores apenas pasan hoy de la cuarta parte de la población del Estado. Todavía el aumento extraordinario de la villa y corte desfigura algo esta proporción desoladora, hasta el extremo de que, haciendo abstracción de las capitales de provincia, sólo encontramos en la meseta castellana 21 habitantes por kilómetro cuadrado.

Este abandono de un país habitado por razas en alto grado prolíficas, contrasta con el crecimiento cada día mayor de la población catalana. Poco pasaba de 800,000 almas en 1787, y hoy pasa ya de dos millones. Al empezar el siglo xix la población de Castilla la Nueva era mayor que la catalana en un 50 por 100, y al terminar el mismo siglo, esta última aventaja

en algunos miles de almas á la primera.

.....

A dos grupos de causas primordiales obedece esa languidez de la vida rural: en el uno se comprenden, tanto en España como en los demás países de Europa, las corrientes sociales que producen una inmigración de la riqueza en los grandes centros manufactureros ó mercantiles; y en el segundo, que casi podríamos llamar propio y exclusivo de España, se engloban todos los funestos errores de nuestra política comercial y financiera.

Los hombres de los distritos rurales huyen en pos de la riqueza que abandona precipitadamente sus aldeas. Observad que la riqueza es una cosa meramente relativa. Es muy posible que, andando el tiempo, se encuentre pobre el que antes era rico, sin haber perdido nada durante los años transcurridos. A principios del siglo xix vivía una familia holgadamente con un capital de 2,000 duros, pues no le era difícil encontrar una colocación sólida al 10 por 100, y con 1,000 pesetas anuales de renta se vivía bastante bien. Ahora tendría que prestar el capital, todo lo mas, al 5 por 100, y una vez pagadas las cédulas y el impuesto de utilidades, apenas le quedaría á esa familia para alquiler de la casa.

Lo mismo ocurre con las regiones y con los Estados. Es posible que una región rica se vea reducida á la mayor miseria sin haber perdido absolutamente nada y aun mejorando algo las antiguas rentas. Supongamos que el país más rico de la tierra amontonase á principios del siglo xix la renta anual de 7,000 millones de pesetas. Según los mejores cálculos, Inglaterra obtenía entonces de su agricultura y de su industria 6,125 millones, y

Francia 6,083 millones de francos, por lo cual no andan muy descaminadas nuestras suposiciones. Si dicho país tuviera el término medio de habitantes que albergan las naciones de Europa, sería hoy la más pobre de todas ellas, aunque no hubieran disminuído en una peseta sus productos.

Que la riqueza de la población agrícola ha disminuído en España considerablemente desde mediados del pasado siglo, puede demostrarse hasta la saciedad. Algunas provincias, como las valencianas, las de Cataluña, pocas del Norte y dos ó tres de Castilla la Vieja, si bien no guardan la antigua proporción de su riqueza agrícola con la industrial, presentan indudable progreso. Pero la mayor parte de las otras han perdido los menguados restos de su industria, han visto desaparecer casi por completo su riqueza pecuaria y tienen en el mayor atraso sus cultivos. Casi todas las provincias han perdido, si comparamos su agricultura con la del resto de Europa. A principios de siglo la producción agrícola de España estaba en razón de 7 á 10 con la alemana, de 7 á 12 con la francesa y de 7 á 8 con la inglesa. ¿En qué proporción estaremos ahora?

Cuando el marqués de la Ensenada mandó levantar el catastro de la riqueza española, encontró la enorme suma de 32 millones de cabezas de ganado en todo el reino de Castilla, y al publicarse la estadística territorial de 1879, ó sea 130 años más tarde, sólo se amillaró en el mismo reino la suma de 16.353,133 cabezas. Los productos de las tierras por rentas y utilidades del cultivo fueron calculados, á mediados del siglo XVIII, en 366 millones de pesetas, y esos mismos productos, según los precios corrientes en nuestros

días, ascendían á 1,265 millones. Y sin embargo, tomado el mismo reino de Castilla y hecho el cálculo según los precios últimamente citados, los productos comprendidos en la estadística oficial de 1879 sólo ascendían á 362 millones de pesetas.

¿Es de extrañar acaso que los hombres huyan de ruína semejante? Nosotros nos resistimos á creer en la exactitud de semejantes estadísticas. Sin embargo, nos parece de una certidumbre indudable el movimiento de la riqueza que en su totalidad representan, pues si señalan disminución en las rentas de las tierras y cultivos, indican aumento en el producto de las casas, que de 104 millones en el catastro de Ensenada, pasa á 128 millones en la estadística territorial de 1879. En el reparto formado para 1903, la riqueza urbana imponible se eleva en toda España á 272 millones de pesetas.

En ningún otro país del mundo paga tanto la propiedad agrícola como en España. El sistema casi providencial de las ocultaciones y de los *convenios* con los inspectores que manda el Delegado de Hacienda, modera en gran parte el rigor despiadado del Fisco. No hace falta citar caso por caso lo que se tributa en los demás países, donde el tanto por ciento sobre la riqueza imponible no suele pasar del 6, del 9, ó todo lo más, del 12 por 100. Para no perdernos en el laberinto de privilegios y excepciones que sanciona la ley fiscal española, diremos que la total riqueza territorial imponible viene calculada en España, para 1903, en 614 millones, sobre los que se impone un tributo de 114 millones de pesetas, ó sea el 18'56 por 100 del total.

La producción agrícola es una de las que tienen mayores dificultades para obrar

la repercusión del impuesto. El comerciante y el industrial pueden cobrarse más fácilmente del consumidor las cargas que les impone el Estado, por ser estos últimos más dueños de regular la marcha de su producción. En cambio el labrador, cuando obtiene una cosecha considerable, ha de vender á vil precio sus productos, que no siempre se prestan á un fácil almacenaje y á una larga conservación. El propietario de fincas urbanas, no sólo obtiene de ellas el valor de los alquileres, sino el alza constante y á veces formida-

ble en el valor de los terrenos. Finalmente, ni el capital anónimo paga en ningún caso una contribución tan crecida, ni el impuesto de utilidades llega casi nunca á exigir semejante sacrificio.»

LLIBRES

CONTRA LA TISIS.—*Nota mensual endressada a popularissar los conexements contra la tuberculosis, publicada per lo Dr. D. Agustí Bassols y Prim.*—Conté, entre interessantas instruccions, una hermosa carta del Ilm. Bisbe de Vich Doctor D. Joseph Torras y Bages.

ROSAS Y CLAVELLS.—*Poestas d'Eugeni Serrató.*—*Mataró 1903.*—Ab aqueix aplech de poesías se dona á coneixe un

apreciabilíssim poeta jove que si be encare sent la influencia d'alguns autors predilectes, mostra verdadera inspiració en la major part de sas poesías.

D'aqueix llibre se n'ha fet una curta tirada; l'autor ha imprés son llibre únicament pels amichs, y no s'ha resolt a posarlo a la venda. Exemple molt digne d'esser imitat.

Augurem á l'Eugeni Serrató un bell pervindre en la literatura catalana.

OPINIONS SOBRE UN LLIBRE

TRADICIONS Y FANTASÍES.—Con este título el inspirado vate mallorquín Mosen Miguel Costa y Llobera ha publicado un tomo de hermosas poesías lírico-narrativas, basadas en su mayor parte en leyendas y tradiciones populares principalmente de la tierra mallorquina, en las cuales además de una versificación fluida y armoniosa resaltan aquella pureza de afectos y sentimientos, brillantez y espontaneidad en la manera de expresarlos y hacerlos sentir, propias de los grandes poetas. La nota culminante en dichas composiciones es, sin duda, la patriótica, el amor á la *tierruca*, el sabor regionalista que en ellas palpita, sin olvidar por eso la sentimental y amorosa, transportándose el autor á veces en alas de su ardiente imaginación y en pos de tan nobles afecciones del alma á alturas verdaderamente épicas.

Los siguientes versos, entresacados de una poesía titulada *Candor*, pueden dar una muestra de la manera sentidísima con que se expresa el referido poeta. (Copia un fragment de dita poesía.)

¿Puede decirse más en menos palabras?

Como ejemplo de la entonación épica á que antes nos hemos referido ahí van las siguientes estrofas con que encabeza Mosen Costa su poema «*La deixa del geni grech*»:

«Cabirs qui de la terra viviu en les entra-
[nyes,
Covant tresors ó saba qui fa reviuere'l
[camp;

Arquers de les altures quí disperau el
[llamp,
Genis del bosch ombrivol del mar y las
[montanyes;
Ombres dels nostres avis, terror de gents
[estranyes;
rebeu ja'l sacrifici, que grat á tots s'es-
[camp.»

Otros varios ejemplos podríamos citar; pero haríamos interminable esta sección. Réstanos únicamente decir en honor del cantor de las tradiciones mallorquinas, que merecen especial mención y son verdaderos modelos de leyendas populares las tituladas «*La Cova del Drach*», «*El Cavall del Rey D. Jaume*», «*La visió del Pelegrí*» y algunos otros que aparecen en dicho manojó de poesías, las que recomendamos al buen gusto de nuestros lectores.

Felicitemos, pues, al autor, al propio tiempo que como catalanes nos congratulamos de que haya sido aumentado el tesoro de nuestra literatura con composiciones tan notables cual las del reverendo Costa y Llobera.

(*Correo Catalán*)

Una colección de versos de Mosen Costa y Llobera, excelso poeta mallorquín, ha de llamar siempre la atención del público leído y ha de ser acogida con entusiasmo y saboreada con fruición por los amantes todos de las buenas letras. Son sus versos manjar delicadísimo para espíritus delicados y cultos y así no vacilamos en recomendar el nuevo libro á

todos los amigos de lo bueno y de lo bello. Léase la siguiente carta composición, que su autor titula *Dos suspirs*:

Prop de la llar s'escalfaven,
un vespre d'hivern obscur,
la vella, fesa que resa,
la jove... mirantse'l fum.

¡ay! tot baix digué la jove,
y la vella, ¡ay, bon Jesús!

—Qué tením are, padrina?

—Filla meva, qué tens tú?

Cap d'ellas torná resposta,
pero pensaren al punt:

—Si ho sabiau, padrinet!

—Si ho sabías, joventut!

No hemos copiado la anterior poesía por que se refleje precisamente en ella, mejor que en otra ninguna, la manera de sentir y de expresar de Mosen Costa, pero sí nos ha parecido que en tan cortos versos se descubría un interesante aspecto de su inspirada musa. Que el libro merece ser leído y más tarde releído es lo que con mayor justicia puede decirse de *Traditions y Fantastes*.

(*La Vanguardia*)

En Moliné y Brasés comensa fent algunas consideracions sobre l'utilitat y la trascendencia del paper. Segueix dihent:

«Es casi imposible llegar una poesía d'en Costa y Llobera, sense que'ls llavis mormolin la paraula *exquisit*, com a compendiat comentari de la admiració produhida per son art inimitable, lo curs magestuós y eurítmich de sas imatges sóbrias, lo sentiment superior de la forma... Aquesta impressió es més viva en las poesías líricas del primer volúm esmentat, no igualadas fins ara per las épicas y narrativas del dos darrers. Es tan intensa la emoció poética que despertan! Cap poeta dels nostres ha sapigut so-

mourer l'ánima com en Costa ab las puras aspiracions mágicament expressadas del *Pi de Formentor*, *Juventut*, *Defalliment*, *La Vall*, *Epitafi*, *Demunt l'altura* y *La Corona de Semprevives*, y pochs han tingut los accents vibrants y magestuosos de *L'Harpa*, *A un claper*, *Temporal* y *Tenebres*...

Més ara es ocasió de parlar de *Traditions y fantasías*. La primera poesía del llibre es una de las *grossas* d'en Costa: *L'Harpa*, la més magestuosa de totas, es esbelta y sonora com una campana y fosa com ella en un diví moment d'acert. Si aquell gran moment del poeta estava velat per lo poétich pessimisme expressat en la darrera estrofa de la poesía, es en va que després hagi volgut rectificarse ab un altra poesía inferior: *Lo Poder de l'harpa*; ni'l mateix Costa podrá esborrarnos la impressió poéticament aplanadora del

Tart era ja. La lluna blanca y freda
guaytá tranquilament a dins la cambra,
y ningú sab ¡ay Deu! fins a quin'hora
durá'l só de l'harpa.

Segueixen tres o quatre petites poesías extretas d'aquell primer volúm per encaixar més en lo género d'aquest. ¿Qui no recorda l'*Amor de patria* expressat en la forma casi lapidaria, per lo bellament concisa, d'aquestas tres estrofas?

Quan las volgudas montanyas
deixaba'l pobre catiu,
plorant cullí d'una penya
un brotet de romaní.
Passá terras y fortunas;
pero, resant cada nit,
besava'l pobre, besava
un brotet de romaní.
Un día d'hivern, las onas
tragneren un mort ¡ay trist!
Estret en la má tenia
un brot sech de romaní.

Tot l'aplech de novas tradicions y fantasías venen després com noble y ma-

gestuós seguici. Destaca entre ellas per l'art y la *empenta*, aquella hermosíssima *Deixa del geni grech*, premiada en los Jochs Florals del Canigó, quin elogi no devém fer ara per segona vegada en tan poch temps.

Entre las demás poesías no sabém quina mencionar ni quina copiar pera donar una mostra del género y incitar lo desitj dels nostres lectors. De totas ellas y sense citarlas, perque hauríam de copiar la taula, dirém que la imaginació del poeta s'hi mostra ab sa natural ufana, ab sos inagotables recursos, ab sa admirable flexibilitat que fa que's deixi conduhir per lo camí estret d'una narració senzilla ab tot y haver nascut per las voladas del áliga que trassa per l'espai ratllas altíssimas y puras com las poesías líricas d'aquest poeta.

Sa complexió poética li fa donar preferencia dintre de lo narratiu als arguments fantástichs o en que hi entri lo sobrenatural: lo rich tresor de las tradicions populars n'hi proporciona de molt variats. Vegis lo romans *Un cap*, *La calumnia venjada*, *L'era d'Escorca*, *La Ribera de Cantan-y-dormen*, *Las matinas*, y moltes d'altras per no dir totas las tradicions d'aquest tomo. Algunas d'ellas tenen un ayre popular que enamora com *La Pastoreta* y *L'Anyoransa de la cativa* que deuríam copiar si tinguessim espai.

En algunas de las que ell anomena *fantastías* retreu aquells *tresors de maravelles virginals* de las covas mallorquinas, com en la citada *Deixa del geni grech*, y *Las donas d'aygua* y *La Cova del Drach*; en altres vola capritxosament com en *Cisnes*, joya de llenguatge que pot llegirse als infelissos que bescantan de pobra y aspra la llengua catalana tot retrayent la sonora buydor de la castellana.

Y ara per acabar y no repetirnos ab las alabansas que encara a mans plenas

hauríam de dedicar al autor de *Tradicions y Fantastías*, copiarem per ferlas nostras las següents paraulas que li endressá en Matheu Obrador en lo brindis del dinar ab que celebraren los mallorquins son mestratge:

—«Noble cantor d'alta volada, vident y enamorat de la eterna bellesa. ¡Tot te sia enhorabona y Deu te do tants anys de vida com t'auguran la teva espone-rosa sanitat d'ánima y de cós; perque pugues tu coronar y noltros veure arribada a cumpliment, la teva obra gloriosa, de enaltir aqueix nom que may ha de morir, l'antich senyorívol casal ahont nasques, la vila ahont te nodries, la patria sencera que's gloria de tenirte per fill, la llengua que has ennoblida gentilment, y que ab heralts y feels servents com tú, té vida y examplitut y gloria per sempre asseguradas!»

(*La Renaixensa*)

Una nova revista que a Barcelona se publica desde principi d'aquest any, bax des títol de *Catalunya*, regala trimestralmente a n'es séus subscriptors un volum de poesia o prosa. Y ha tengut es bon acert de comensâ sa colecció amb un triat aplec de versos lírics-narratius d'En Costa y Llobera. Sa elecció no podía essê més acertada.

Compren aquest novell tom, que ja fa quatre des que té publicats es nostro gran poeta pollensí, un bellíssim ramell de poesíes, inspirades casi totes en antigues tradicions populars, d'aquelles qu'encara venturosament no ha perdudes ni olvidades de tot la gent pagesa y muntanyana.

De sa trentena de composicions aplegades dins aquex llibre, sa major part son inèdites. Una bona y s'altra millô, formen variat conjunt de saborosíssima lectura, desde sa menuda poncella qu'in-

clou un delicat pensament, (*Amor de pàtria, Dos sospirs, La Font,*) o sa concisa y sòbria narració llegendària que suggestivament perfila y dèxa entreveure hermoses perspectives llunyadanes, colorides de mà de mestre (*L'Harpa, Matines, Na Ruixa-Mantells, La ribera de Canteny-dormen, Visió del Pelegrí,* etc.) fins a sa estesa narració, d'ampla trassa poemà-

tica (*La deixa del geni grech*) aon sa voladora fantasia d'un poeta tan sencer y vigorós com En Costa, desplega y mostra tota sa forsa y opulència.

Dignes son de sa ploma de mestre que les ha escrites y compostes, aquexes noves poesies, y merexedores de singular alabansa.

(*Gazeta de Mallorca*)

CATALUNYA

REVISTA QUINZENAL

REDACCIO PLASSA DE LA CATEDRAL, 2 BIS

ADMINISTRACIÓ: CARDENAL CASAÑAS, 4

BARCELONA

Catalunya consta de 48 pàgines. Se publica els dies 15 y 30 de cada mes y regalará al menys trimestralment als subscriptors un volum escullit d'autors catalans ó estrangers. Es el del primer trimestre **Tradicions y fantasies** versos lírics-narratius de Mossen Miquel Costa y Llobera.

En las columnas de **Catalunya** tindrán cabuda articles científics y literaris, poesias, treballs de crítica, revista de revistas, etzetera. La suscripció será á 2'50 ptas. el trimestre y els nombres solts se vendrán á 30 céntims. Els que comprin els nombres solts no tindrán cap dret als volums, ni á las demás ventatjas que s'acordin en favor dels subscriptors.